
Lexicographic Bulletin

Vol 15 (1985)

Lexicographic Bulletin

Παρωνύμια από περιοχή της Έξω Μάνης

Christine Bassea-Bezantakou

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΟΣ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΑΘΗΝΑ

1985

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ
BULLETIN LEXICOGRAPHIQUE
15 (1983)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΟΣ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΑΘΗΝΑ

1985

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΤΕ ΚΟΙΝΩΣ ΟΜΙΛΟΥΜΕΝΗΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΩΜΑΤΩΝ

Λεωφόρος Συγγροῦ 129 - Β. Δίπλα 1. Ἀθήνα 117 45

Διευθύνων : ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΣ

ACADEMIE D'ATHENES
CENTRE DE REDACTION DU DICTIONNAIRE HISTORIQUE
DU GREC MODERNE (LANGUE COMMUNE
ET DIALECTES)

129, Bd Syngrou - 1, rue V. Dipla. Athènes 117 45

Administrateur : NICOLAS G. CONTOSSOPOULOS

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
<i>Αγαπητού Τσοπανάκη: Πλαταμώνας</i>	5- 10
<i>Αντώνη Δ. Μπουσμπούκη: Τοπωνύμια από την Πιάλεια Τρικάλων</i>	11- 30
<i>Αντώνη Δ. Μπουσμπούκη: Λέξεις του ελληνο-ιταλικού γλωσσικού χώρου</i>	31- 48
<i>Δημητρίου Α. Κρεκούκια: Αρχαιοπινή τοπωνύμια Λευκάδας</i>	49- 59
<i>Νικολάου Γ. Κοντοσοπούλου: Επτανησιακά γλωσσογεωγραφικά</i> ..	61- 67
<i>Νικολάου Γ. Κοντοσοπούλου: Λημνικά γλωσσικά</i>	69- 76
<i>Άντας Κατσίκη-Γκιβάλου: Η γλώσσα του Παλαμά και των δημοτικών τραγουδιών</i>	77-102
<i>Ελευθερίας Γιακουμάκη: Η αισθητική αξία της παραβίασης του γλωσσικού κανόνα στην ποίηση</i>	103-113
<i>Σταύρου Γ. Κατσουλέα: Βυζαντινά επώνυμα Ικαρίας</i>	115-134
<i>Χριστίνας Μπασέα-Μπεζαντάκου: Γλωσσογεωγραφικές παρατηρήσεις στο ιδίωμα της περιοχής Αλαγονίας</i>	135-164
<i>Θανάση Νάκα: Λαϊκή γλώσσα και δημοτικό τραγούδι</i>	147-158
<i>Θανάση Νάκα: Μετοχικά</i>	159-197
<i>Άγγελου Γ. Αφρουδάκη: Καλυμνιακά Τοπωνύμια, Α'</i>	199-214
<i>Γιάννη Ηλιούδη: Αλλόφωνα του λ στο γλωσσικό ιδίωμα των προσφύγων από το Καβακλί της Αν. Ρουμελίας</i>	215-231
<i>Χριστίνας Μπασέα-Μπεζαντάκου: Παρωνύμια από περιοχή της Έξω Μάνης</i>	233-257
<i>Γιάννη Ηλιούδη: Το προθετικό «α» στο γλωσσικό ιδίωμα των προσφύγων από το Καβακλί της Ανατολικής Ρουμελίας</i>	259-269
<i>Χρυσ. Τσικριτσή-Κατσιανάκη: Μερικά διορθωτικά στα «οικογενειακά μας ονόματα» του Μ. Τριανταφυλλίδη</i>	271-277
<i>Σταύρου Μάνεση: Η συμβολή της βυζαντινής κληρονομιάς στην καλύτερη γνώση της νέας ελληνικής γλώσσας</i>	279-300

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

<i>Ελευθερία Γιακουμάκη: Αναστασίου Καραναστάση «Ιστορικό Λεξικό των ελληνικών ιδιωμάτων της Κάτω Ιταλίας»</i>	301-310
<i>Michel Contini: Giulio Paulis «Lingua e cultura nella Sardegna bizantina»</i>	311-316

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

<i>Άντας Κατσίκη-Γκιβάλου: Μιχάλης Χρ. Οικονόμου (1896-1984)</i>	317-323
--	---------

ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΑΠΟ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΕΞΩ ΜΑΝΗΣ

Με τή μελέτη τῶν παρωνυμίων ἡ γλώσσα γίνεται μέσο μελέτης ἑνὸς λαοῦ τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ψυχολογίας ὅσο καὶ τῆς κοινωνιολογίας. Μέσα ἀπὸ τὴν αὐθόρμητη διάθεση τοῦ ἀνθρώπου νὰ χαρακτηρίσει, νὰ σκώψει ἢ καὶ νὰ χλευάσει κάποιον ἄλλο συνάνθρωπό του, μπορεῖ κανεὶς νὰ μελετήσῃ τοὺς ἀνθρώπους μιᾶς μικρῆς κοινωνίας καὶ ὡς κοινωνικὲς μονάδες καὶ ὡς σύνολο. Ἡ γνώση ἰδιαίτερα τοῦ τρόπου γενέσεως ἑνὸς παρωνυμίου πολλές φορές ἀποκαλύπτει κάποιο ξεχασμένο ἔθιμο, κάποια στοιχεῖα τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἑνὸς λαοῦ ἢ ἀκόμη καὶ κάποιες ιδιότητες καὶ ἐκδηλώσεις τοῦ χαρακτήρα του.

Συνεπῶς μιὰ μελέτη παρωνυμίων δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται στὴν καταγραφή καὶ ἀπλὴ ἐτυμολόγηση τῶν λέξεων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀποτελεῖ καὶ τὴν ὑποδομὴ μιᾶς βαθύτερης μελέτης τῆς ὅλης ψυχολογίας καὶ συμπεριφορᾶς τῆς κοινωνίας, ἀπ' ὅπου προέρχονται τὰ παρωνύμια.

Ἡ δημιουργία καὶ κυρίως ἡ διάδοση τῶν παρωνυμίων προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ μικρῆς κοινωνίας. Ἀκριβῶς ὅπως οἱ μαθητὲς ἀποδίδουν σὲ δασκάλους ἢ συμμαθητὲς τοὺς παρωνύμια, τὰ ὁποῖα εἶναι διαδεδομένα μόνο στὸ δικό τους κύκλο, ἔτσι, μὲ μεγαλύτερη μάλιστα μονιμότητα, δημιουργοῦνται καὶ διαδίδονται τὰ παρωνύμια τῶν κατοίκων ἑνὸς μικροῦ τόπου. Ἡ προσωπικὴ μὀρφωση ἢ ἡ κοινωνικὴ ἀνοδος ἑνὸς ἀτόμου δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἀφανίσῃ τὴν πηγαία διάθεση νὰ σκώψει ἢ νὰ χαρακτηρίσει μὲ τὴ μορφὴ παρωνυμίων συνανθρώπους του. Ἡ διεύρυνση τῆς μορφῆς μιᾶς κοινωνίας καὶ ἡ ἀλλαγὴ τρόπου καὶ συνθηκῶν ζωῆς εἶναι οἱ παράγοντες, πού περιορίζουν καὶ ἀναγκάζουν τὸ ἄτομο νὰ συγκρατεῖ τὴ διάθεσή του αὐτή.

Μὲ βάση μιὰ καταγραφή τῶν παρωνυμίων τῆς γενέτειράς μου καὶ στηριζομένη στὶς πληροφορίες, πού ἡ ἴδια ἀντλήσα ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες μου, χρησιμοποιώντας ἐπίσης καὶ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὑπὸ ἀνάλογες ἐργασίες¹, πού ἔχουν γίνει στὸ θέμα αὐτό, καὶ ἀπὸ δικές μου γλωσσικὲς συλλογές, προσπαθῶ νὰ δώσω μιὰ ὀλοκληρωμένη μελέτη τῶν παρωνυμίων μιᾶς περιοχῆς. Πρόκειται γιὰ παρωνύμια ἀπὸ τὸ χωριὸ Ξεχώρι τῆς Ἐξω Μάνης, πού ἀριθμεῖ σήμερα 300 περίπου κατοίκους.

Εἶναι σκόπιμο ἀρχικὰ ν' ἀναφερθοῦν γενικὰ στοιχεῖα τοῦ χαρακτήρα καὶ

1. Σχετικὴ βιβλιογραφία βλ. Δ. Βαγιακάκος, Ἄθηνᾶ 67 (1963-4), σ. 177.

τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ὥστε νὰ ἐξηγηθεῖ τόσο ὁ τρόπος γενέσεως τῶν παρωνυμίων, ὅσο καὶ ἡ εὐκολία, μὲ τὴν ὁποία δημιουργεῖται ἓνα παρωνύμιο καὶ ἐπικρατεῖ. Τὰ παλαιότερα ἰδίως χρόνια, πού ἡ ἀστυφιλία ἦταν μικρὴ καὶ τὸ χωριὸ ἦταν γεμάτο ζωή, οἱ ροῦγες καὶ τὰ καφενεῖα² ἦταν οἱ κατ' ἐξοχὴν τόποι δημιουργίας τῶν παρωνυμίων, τῆς παγιώσεως καὶ τῆς διαδόσεώς τους. Στους τόπους αὐτούς, πού βρίσκονταν πάντοτε σὲ καίριες θέσεις, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ παρακολούθηση κάθε κινήσεως, οἱ χωρικοὶ συγκεντρώνονταν καὶ συζητοῦσαν τὰ μικρὰ ἢ τὰ μεγάλα προβλήματα τους, σχολίαζαν τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας, διηγόντουσαν παλιές ἱστορίες καὶ χωρατά, παραμῦθια καὶ καμιὰ φορὰ ἔλεγαν καὶ τραγούδια. Μέσα ἀπὸ τίς συζητήσεις αὐτὲς ξεπηδοῦσαν παλιὰ παρωνύμια ἀνθρώπων πού εἶχαν πεθάνει — καὶ πολλές φορές εἶχε λησμονηθεῖ καὶ τὸ ἐπώνυμό τους —, γεννιόντουσαν νέα γιὰ πρόσωπα πού συνήθως τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἦταν ἀπόντα, καὶ γενικὰ στους χώρους αὐτοὺς γινόταν ἡ μύηση τῶν νεωτέρων σ' ἓνα κομμάτι τῆς παραδόσεως τοῦ χωριοῦ τους. Παράλληλα στὶς συγκεντρώσεις αὐτὲς γινόταν αὐθόρμητα ἓνας ἀγώνας ἐπιδείξεως σατιρικοῦ πνεύματος καὶ πειράγματος, ἐδημιουργεῖτο δηλαδή κατάλληλο περιβάλλον γιὰ τὴ δημιουργία παρωνυμίων.

Σήμερα τὰ πράγματα ἔχουν σημαντικὰ ἀλλάξει, ἀφ' ἑνὸς γιὰτὶ καὶ ἡ Μάνη — ἴσως περισσότερο αὐτὴ λόγω δυσχερῶν συνθηκῶν διαβιώσεως — ἔχει ἀκολουθήσει τὴ μοίρα τῶν περισσοτέρων ἐλληνικῶν χωριῶν, τὴν ἐρήμωση, ἀφ' ἑτέρου γιὰτὶ καὶ σ' αὐτὴν ὁ πολιτισμὸς ἔχει φθάσει μὲ ὅλες τίς γνωστὲς του συνέπειες· ἡ εὐκολότερη ἐπικοινωνία μὲ τὰ ἀστικά κέντρα, ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ οἱ ἀνέσεις του, ἡ τηλεόραση, οἱ τεχνολογικὲς εὐκολίες στὶς ἀγροτικὲς ἀσχολίες ἔχουν ἐπιφέρει σημαντικὲς ἀλλαγές στὸν τρόπο ζωῆς τῶν κατοίκων. Οἱ ροῦγες ἐρήμωσαν, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔθιμα ἔχουν ξεχαστεῖ, οἱ κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις ἔχουν λιγοστέψει καὶ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ τοπικοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος, ἰδιαίτερα τὸ λεξιλόγιο, ἔχει πολὺ ἀλλοιωθεῖ. Ἡ μορφή τῆς κοινωνίας ἔχει ἀλλάξει σημαντικά. Ἀρκετοὶ ἄνθρωποι ὅμως συνεχίζουν νὰ εἶναι γνωστοὶ μὲ τὰ παρωνύμιά τους καὶ πολλές φορές δημιουργοῦνται καινούργια παρωνύμια, φανερά ἐπηρεασμένα ἀπὸ τίς κοινωνικὲς ἀλλαγές. Τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα τῶν κατοίκων παραμένουν. Τὸ σκωπτικὸ πνεῦμα εἶναι χαρακτηριστικό. Ἡ ὀξεία παρατηρητικότητα σὲ συνδυασμὸ μὲ μιὰ ἔξυπνη γλωσσοπλαστικὴ ικανότητα ἀπαντᾷ καὶ σήμερα σὲ ἀρκετοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ. Τὸ ὀξύθυμο τοῦ χαρακτήρα παραμένει ἰδιαίτερο γνώρισμα τῶν ἀνθρώπων τῆς περιοχῆς. Συχνὰ μικρὰ καθημερινὰ ἐπεισόδια γίνονται πηγὴ δημιουργίας παρωνυμίων. Ἰδιαίτερα παλαιότερα, πού καὶ μιὰ πέτρα γινόταν αἰτία

2. Ροῦγες εἶναι κεντρικὰ σημεῖα τοῦ χωριοῦ, ὅπου συχνάζουν καὶ συζητοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυναῖκες. Τὸ καφενεῖο εἶναι ταυτοχρόνως καὶ καπηλειό.

διενέξεως, γεννιόντουσαν ἀρκετὰ παρωνύμια, φυσικά ὑβριστικά, ἀπὸ τὶς βρισιές πὺ ξεστόμιζαν οἱ ἀντίδικοι.

Ἐπίσης μέσα ἀπὸ τὶς διηγήσεις σχετικὰ μὲ τὴ γένεση κάποιου παλιοῦ παρωνυμίου διαφαίνεται ἡ ἀπλοϊκότητα τοῦ χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων μιᾶς περασμένης ἐποχῆς, πὺ ἀπομονωμένοι καὶ ξεχασμένοι στὴν πετρώδη γῆ τους ἀντιμετώπιζαν τὸν κόσμον μὲ μιὰ δική τους ἀπλοϊκὴ κοσμοθεωρία.

Ἐπιπλέον καὶ στὴν περιοχή αὐτή, ὅπως συμβαίνει καὶ σὲ κάθε ἄλλη μικρὴ κοινωνία, ὁ περιορισμένος κύκλος ἐπικοινωνίας, ἡ ἔλλειψη ποικιλίας ἐνδιαφερόντων καθὼς καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὅλοι εἶναι γνωστοὶ μεταξύ τους, σὲ συνδυασμὸ πολλὰς φορὲς μὲ κάποια στενότητα σκέψεως, ἔχουν ὡς συνέπεια μιὰ ἐντονη διάθεση σχολιασμοῦ, μεγαλοποιήσεως γεγονότων καὶ πράξεων ἀνθρώπων, ἓνα ἐντονο δηλαδὴ κουτσομπολιό, πράγμα πὺ εὐλόγα βοηθεῖ στὴ δημιουργία καὶ διάδοση τῶν παρωνυμίων.

Συχνὰ ὁ ἐμπνευστὴς τῶν παρωνυμίων παραμένει ἄγνωστος καὶ χρειάζεται κάποιο χρονικὸ διάστημα γιὰ νὰ διαδοθεῖ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ παρωνύμιο, ἂν καὶ πολλὰς φορὲς εἶναι τόσο εὐστοχο, ὥστε ἡ ταχύτητα διαδόσεώς του εἶναι καταπληκτικὴ.

Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι καὶ τὸ ὅτι μερικὰ παρωνύμια διαδόθηκαν καὶ ἐπικράτησαν σ' ἓναν κύκλον ἀτόμων, τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ ἐπιπέδου μορφώσεώς τους ἀγνοοῦν τὴν πραγματικὴ σημασία τῆς λέξεως πὺ χρησιμοποιοῦν ὡς παρωνύμιο. Πρόκειται συνήθως γιὰ κύρια ὀνόματα ἱστορικῶν, πολιτικῶν κ.λπ. προσώπων μὲ μεταφορικὴ σημασία, π.χ. βλ. τὰ παρωνύμια *Πολύβιος*, *Ἐρμῆς* κ.λπ. Ἐμπνευστὴς τέτοιων παρωνυμίων εἶναι μορφωμένα ἄτομα, πὺ αὐθόρμητα μέσα στὴ συζήτηση δίνουν αὐτοὺς τοὺς χαρακτηρισμοὺς γιὰ κάποιο πρόσωπο. Οἱ χωρικοὶ ἐντυπωσιάζονται, ἂν καὶ ἀγνοοῦν τὴν πραγματικὴ σημασία τῆς λέξεως, καὶ τὴν ἐπαναλαμβάνουν διαδίδοντας ἔτσι ἓνα νέο παρωνύμιο. Πολλὰς φορὲς ὅμως μιὰ τέτοια λέξη ἐπικρατεῖ ὡς παρωνύμιο ἐντελῶς παρεφθαρμένη σὲ σημεῖο πὺ ἡ ἐτυμολόγησή της νὰ εἶναι δύσκολη, ἂν ὄχι ἀδύνατη.

Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς παρωνυμίων δημιουργοῦνται καὶ γίνονται δεκτὰ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ἀμέσως καὶ ἐντελῶς φυσικά. Πρόκειται γιὰ τὰ παρωνύμια, πὺ εἶναι σχετικὰ μὲ κάποιο φυσικὸ ἐλάττωμα στὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση ἢ στὴν ὀμιλία τοῦ ἀτόμου πὺ φέρει τὸ παρωνύμιο. Τὰ παρωνύμια αὐτῆς τῆς κατηγορίας τὶς περισσότερες φορὲς συνοδεύονται καὶ ἀπὸ τὸ βαφτιστικὸ ὄνομα τοῦ ἀτόμου ἢ σπανιότερα ἀπὸ τὸ ἐπώνυμό του, γιὰτὶ τὸ φυσικὸ ἐλάττωμα, πὺ χαρακτηρίζεται μὲ τὸ παρωνύμιο, μπορεῖ νὰ τὸ ἔχουν περισσότερα ἄτομα. Π.χ. τὰ παρωνύμια *Κουτσογιάννης*, *Κουτσοελένη*, ἢ *ζάμπα* ἢ *Μαρία* κ.λπ.

Μεγαλύτερη ἀφαιρετικὴ ἱκανότητα πνεύματος ἀπαιτοῦν τὰ παρωνύμια, πὺ χαρακτηρίζουν κάποια πνευματικὴ ἢ ἠθικὴ ιδιότητα ἐνὸς ἀτόμου, ἂν καὶ πολλὰς φορὲς στὴ γένεση τοῦ παρωνυμίου δὲν παίζει καθοριστικὸ ρόλο ἀπλῶς

ή διάθεση κριτικής του χαρακτήρα ή της πράξεως ενός ατόμου αλλά και ή προσωπική εμπάθεια. Και ενώ στην περίπτωση αυτή ή δημιουργία του παρωνυμίου δέν στηρίζεται πάντοτε στην αντικειμενική κρίση, έντούτοις τὸ παρωνύμιο διαδίδεται και ἀποτελεῖ ἕνα χαρακτηρισμὸ κοινῆς ἀποδοχῆς ἀπὸ τὴν κοινωνία, στὴν ὁποία ζεῖ τὸ πρόσωπο πὸν τὸ φέρει.

Γενικὰ κάθε τι ἀξιοπεριέργο ἢ έντυπωσιακὸ σ' ἕνα ἄτομο εἶτε στὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισή του εἶτε στὴν ὀμιλία του εἶτε στὸ χαρακτήρα του και στὸν τρόπο ζωῆς του μπορεῖ νὰ γίνει αἰτία δημιουργίας ἀναλόγου παρωνυμίου.

Μερικὲς φορές, στὶς περιπτώσεις διακρίσεως προσώπων πὸν ἔχουν τὸ ἴδιο βαφτιστικὸ ὄνομα ἢ και ἐπώνυμο, ἢ χρησιμοποίηση τοῦ παρωνυμίου γίνεται γιὰ καθαρὰ πρακτικούς λόγους χωρὶς καμιά διάθεση σκωπτικὴ ἢ ἀπλῶς χαρακτηρισμοῦ. Συνήθως ὅμως ἢ διάκριση αὐτὴ γίνεται μὲ τὴν ἀναφορὰ τοῦ πατρωνύμου ἢ μητρωνύμου μαζί μὲ τὸ βαφτιστικὸ ὄνομα ἢ τὸ ἐπώνυμο. Πάντως, ὅπως ἔχει παρατηρηθεῖ³, τὰ παρωνύμια κυρίως δημιουργήθηκαν ἐξ αἰτίας τοῦ σκωπτικοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ και λιγότερο γιὰ πρακτικούς λόγους, γιὰ διάκριση δηλαδὴ τῶν προσώπων πὸν ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα.

Τὰ ἀνδρικὰ παρωνύμια εἶναι πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὰ γυναικεῖα. "Ὅπως ἔχει παρατηρηθεῖ⁴, αὐτὸ μᾶλλον ὀφείλεται στὸ ὅτι παλαιότερα ἢ συμμετοχὴ τῶν ἀνδρῶν στὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἦταν ἀσύγκριτα μεγαλύτερη ἀπὸ τῆς γυναίκας και συνεπῶς ὑπῆρχαν περισσότερα κίνητρα δημιουργίας ἀνδρικῶν παρωνυμίων.

Συνήθως τὰ παρωνύμια ἀναφέρονται σὲ πρόσωπα ἀπόντα. Ὑπάρχουν ὅμως περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες εὐθέως τὰ ἄτομα καλοῦνται μὲ τὰ παρωνύμια τους, ὅπως: 1) ὅταν τὸ παρωνύμιο ἔχει τόσο διαδοθεῖ, ὥστε και τὸ ἴδιο τὸ ἄτομο, πὸν τὸ φέρει, τὸ θεωρεῖ ὡς στοιχεῖο τῆς «ταυτότητάς» του, ἰσοδύναμο μὲ τὸ βαφτιστικὸ του ὄνομα. Πρόκειται κυρίως γιὰ παρωνύμια, πὸν ἀναφέρονται σὲ ιδιότητες τοῦ ατόμου ὄχι κατακριτέες (πρβ. τὰ παρωνύμια *Γαλάνης*, *Γιωργέλης*). 2) "Ὅταν τὸ παρωνύμιο λέγεται ἐν βρασμῶ ψυχῆς σὲ μιὰ διένεξη. 3) Σὲ κατάσταση εὐθυμίας και μὲ σατιρικὴ διάθεση, ὅποτε ἢ ἀναφορὰ τοῦ παρωνυμίου ἀποτελεῖ συνηθισμένο πείραγμα, χωρὶς, πιθανῶς, συνέπειες παρεξηγήσεως.

"Ὅπως ἔχει παρατηρηθεῖ⁵, πολλὰ νεοελληνικὰ ἐπώνυμα προέρχονται ἀπὸ παρωνύμια. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρομε ἀπὸ τὴν περιοχὴ, πὸν ἐξετάζομε, τὰ σημερινὰ ἐπώνυμα *Φωτέας* και *Χατζέας*, τὰ ὁποῖα ἀρχικὰ ἦταν παρωνύμια.

3. Βλ. Δ. Οἰκονομίδη, Ἐπεραθίτικα Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τεῦχ. Α' σ. 32 και Π. Λορεντζάτου, Τὰ παρατσούκλια, Ἡμερολόγιον τῆς Μ. Ἑλλάδος (1922), σ. 111.

4. Βλ. Π. Λορεντζάτου, Συμβολὴ εἰς τὰ νεοελληνικὰ παρωνύμια, Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τ. 6, σ. 43.

5. Βλ. τὴν πρόσφατη ἔκδοσιν Μ. Τριανταφυλλίδη, Τὰ οἰκογενειακά-μας ὀνόματα, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 53.

Ἐπισημασθεῖ ἐπίσης ὅτι ἓνα παρωνύμιο μπορεῖ νὰ κληρονομηθεῖ καὶ στοὺς ἀπογόνους, ἀκόμη καὶ ἂν αὐτοὶ δὲν τὸ δικαιολογοῦν⁶.

Ὅρισμένα παρωνύμια ἀποτελοῦν καθρέφτισμα κοινωνικῶν ἀντιλήψεων, ὅπως π. χ. τὸ παρωνύμιο *καυλοπαπαδιά*, ποὺ ἀποδόθηκε σὲ παπαδιά, ἢ ὁποῖα ἐξ αἰτίας τῆς ἐξωτερικῆς τῆς ἐμφανίσεως καὶ τοῦ τρόπου ζωῆς τῆς ἐρχόταν σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἠθικὴ τοῦ χωριοῦ τῆς. Τὸ παρωνύμιο *Σμυρνιά*, ποὺ ἀφορᾷ γυναίκα συκοφάντρια καὶ πονηρὴ, ἀπηχεῖ τὴ γνώμη τῶν χωρικῶν γιὰ τὸ χαρκτῆρα τῶν προσφύγων. Ἐπίσης τὸ παρωνύμιο *Συβολογράφος*, ἀποδιδόμενον σὲ ἀγράμματο ἄνθρωπο λόγῳ τῆς μεγάλης ἐπιθυμίας τοῦ πατέρα του νὰ σπουδάσει, ἐκφράζει τὸ κρυφὸ ὄνειρο τῶν χωρικῶν νὰ μορφώσουν τὰ παιδιά τους, ταλαιπωρημένοι οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴ δύσκολη ζωὴ στὸ χωριό τους.

Τὰ παρωνύμια κυρίως ἀποδίδονται μὲ σκωπτικὴ διάθεση καὶ λίγα εἶναι αὐτά, ποὺ λέγονται ὡς κολακευτικά, ὅπως π.χ. τὰ παρωνύμια *Μορφοκάλλα*, *Μαυρούλα*, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ παρωνύμιο *Μαυροτσουκάλα*.

Εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ὅτι ἡ συνήθεια ἀποδόσεως παρωνυμίων ἀπαντᾷ ὄχι μόνον στοὺς Νεοέλληνες, ἀλλὰ καὶ στοὺς Ἀρχαίους καὶ στοὺς Βυζαντινοὺς⁷.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ γενικὴ ἐπισκόπηση τῶν παρωνυμίων θὰ ἀκολουθήσει ἡ γλωσσικὴ παρουσίασή τους πρῶτα λεξιλογικὰ καὶ ὕστερα σημασιολογικὰ.

Α. Λεξιλογικὴ ἐξέταση

1. Λέξεις τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς ὡς παρωνύμια:

Ἄβγουλοῦ, Ἀγρίμης, Ἀγροτικό, Ἀδερφάκι, Ἀλεποῦ, Ἀρκούδα — Βάγιας (ἀπὸ τὸ φυτό βάγια = δάφνη), Βασιλιάς, Βασιλιάς τῶν ὀρέων (τίτλος μυθιστορήματος τοῦ Edmond About), Βενιαμίν, Βλογιοκομμένη — Γαλάνης, Γαμπρός, Γενάτος — Δάσκαλος, Δοντάς, Δροσιὰ — Ἐβραῖος — Θεὸς — Ἰσουῖτης — (παραφθορὰ τοῦ Ἰησουῖτης) Καβαλίνα, Καθηγητής, Καλογερέας, Καμπουράκης, Καναρίνης, Καντάρας (ἀπὸ τὸ καντάρι), Καπετάνιος, Καρούμπας (ἀπὸ τὴ λ. καρούμπα = καρούμπαλο), Καρύδης (ἀπὸ τὸ καρύδι τοῦ λαιμοῦ [μῆλο τοῦ Ἀδάμ]), Κασσιδιάρης, Κεφαλάρης, Κιτρινέας, Κολλιέας (ἀπὸ τὸ ρῆμα κολλῶ), Κολοβός, Κολοβούλης (ὑποκορ. τοῦ προηγούμενου), Κονιδιάρη, Κοντοστούμπης — Μανάρης (ἀπὸ τὸ μανάρι = ἀρνὶ σιτευτό), Μανίκος (ἀπὸ τὸ μανίκι), Μαῦρος, Μαυρούλα, Μέλισσας, Μουστακαλής, Μπατζάκας (ἀπὸ τὸ μπατζάκι), Μπέης, Μπουλούκω, Μπούφος — Νερουλὰς, Νομάρχης — Εὐ-

6. Βλ. Ἐ μ μ. Κ ρ ι α ρ ᾶ, Συμβολὴ εἰς τὰ Νεοελληνικὰ παρωνύμια, Ἀθηνᾶ 44 (1932), σ. 176.

7. Βλ. Φ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, Βυζαντινὰ τινὰ παρωνύμια, ΕΕΦΣΠΑ 4 (1953-4), σ. 60.

λάκριας, Ξύστρας — Παπαμπέκρος, Παπαστούκας, Παπής, Παρθένα, Πορτογύρα — Ραγιάς, Ρασούλης (ἀπὸ τὸ ρασούλι ὑποκορ. τῆς λ. ράσο), Ρήγας — Σαλαμάδος (ἴσως ἀπὸ τὴ σαλαμάντρα), Σειρήνα, Σκατέας, Σμυρνιά, Σπίνος, Σπληνιάρης, Στεροφάρα, Σφουγγαράκι — Ταγάρας, Ταλαράς, Τζαναμπέτης (ἀπὸ τουρκ. cenabet), Τζερεμές (ἀπὸ τουρκ. cereme), Τοῦρκος, Τράγος, Τρακατρούκα, Τραχανάς, Τσάκαλος, Τσακάλω, Τσάμης, Τσέλιγκας — Φαρμακέας, Φλόγας, Φουρτούνας — Χαλαζιάρης (ἀπὸ τὴν ἀσθένεια χάλαζα), Χαλκιάς, Χελωνιάρης (ἀπὸ τὴν ἀσθένεια χελώνι), Χωροφύλακας — Ψειρής, Ψιλικατζής.

2. Λέξεις ιδιοματικές⁸ ὡς παρωνύμια

Ἄλεποπιιάστης, Ἄναγκεμένη (μετοχή τοῦ ἀναγκεύομαι = προσβάλλομαι ἀπὸ σοβαρὴ ἀρρώστια)⁹, Ἄντζουλοῦ (αὐτὴ πού ἔχει μεγάλα πόδια [ἀντζία])¹⁰, Ἄποσκιαδερός¹¹ — Γερο-καρδάσης (τουρκ. kardes· ἡ λέξη δὲν ἀνήκει στὸ τοπικὸ ἰδίωμα), Γούβης (= τὸ πουλὶ βύας, ὁ βυζαντινὸς βούβης), Γουμενέας (ἀπὸ τὴ λ. ἠγούμενος), Γούστρακας (= μεγάλη σαύρα), Γυαλιάς (κοιν. γυαλάκιας), Γυφτακόνισμα (γύφτος + ἀκόνισμα, μεταφ. ὁ ἄσχημος) — Διακονιάρης (ιδιοματικὴ σὲ πολλὰ μέρη), Δίκολος — Ζάμπα (σλαβ. zamba = φρύνος ὁ κοινός), Ζορμπάς (= παλιάνθρωπος, ἀπὸ τουρκ. zorba) — Θεούρης (ἀπὸ τὴ λ. θεούρι¹³ πού χρησιμοποιεῖται γλευαστικὰ γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς Μέσα Μάνης) — Καβαλλιάς (αὐτὸς πού ἔχει μεγάλη ἐρωτικὴ δράση, ἀπὸ τὸ ρ. καβαλλῶ), Καλόγερας (κοιν. καλόγερος), Καμούγερας (ἓνα ἀγριόχορτο στὸ τοπικὸ ἰδίωμα), Καμπάρης (= ἀγροῖκος, χοντροκομμένος· ἀπὸ τὸ καμπάς, τὸ ὁποῖο προῆλθε ἀπὸ τὸ τουρκ. kaba), Καπουλιάρης (= καμπούρης), Καπουτσωμένη (μετοχή τοῦ ρ. καπουτσωνομαι = ἐρεθίζομαι, εἶμαι ἕτοιμος γιὰ καβγά), Καρδιάρης (= αὐτὸς πού ὑποφέρει ἀπὸ καρδιά, ἀσθενικός), Καρλάφτης (= αὐτὸς πού ἔχει πλατιὰ καὶ μεγάλα ἀφτιά), Κατσαπλιάς (= ὁ ἀντάρτης), Κατσικομόνουχο, Κατσούλι (= γατούλι)¹³, Καυλοπαπαδία, Κιτρινομηλιά (μὲ μεταφ. σημασία ὁ ἀσθενικός), Κιτρινομπέκω (συνώνυμο μὲ τὸ προηγούμενο), Κλακανίκος (ἀπὸ ρ. κλακανῶ = καταπίνω λαίμαργα· μᾶλλον πρόκειται γιὰ ὄνο-

8. Οἱ λέξεις τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀνήκουν κυρίως στὸ τοπικὸ ἰδίωμα. Διευκρινίζεται, ὅτι ἡ ἔτυμολόγησις ὀρισμένων παρωνυμίων γίνεται γιὰ ἀκριβέστερο προσδιορισμὸ τῆς σημασίας τους.

9. Βλ. I. A. (Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) s.v. ἀναγκεύω.

10. Αὐτόθι s.v. ἀντζί.

11. Αὐτόθι σ.β. ἀποσκιαδερός.

12. Γιὰ τὴ λ. θεούρι βλ. Σωκρ. Κουγέα, Νικήτα Νηφάκη Μανιάτικα ἱστορικὰ στιχοιργήματα, Ἀθῆναι 1964, σ. 54.

13. Βλ. I. A. s.v. γατούλι.

ματοποιῖα), *Κλειδιάρης* (ἀπὸ τὸ κλειδί = κλείδωση, ἄρθρωση), *Κλίτσικας* (= ξύλο ποῦ χρησιμοποιεῖται στὸ ὁμώνυμο παιχνίδι, πιὸ γνωστὸ ὡς ξυλίκι), *Κλωσσοῦ* (κοιν. κλώσσα), *Κογκορέας* (ἀπὸ τῆ λ. κογκόρα = ἡ στρογγυλὴ πέτρα τοῦ γιαλοῦ), *Κωλομούτρης* (σύνθ. κῶλος + μούτρο), *Κομματᾶς* (ἀπὸ τῆ λ. κομμάτι), *Κομπορόζος* (= αὐτὸς ποῦ καυχιέται, κάνει τὸν σπουδαῖο), *Κοντόσα* (ἀπὸ τὸ ἐπίθ. κοντός), *Κοπρομήλας* (βρισιά), *Κοπροσκούληκας* (κοπριά + σκούληκας), *Κορακολαίμης*, *Κορδονούρης* (κορδόνω + οὐρά, αὐτὸς ποῦ τεντώνει τὸ κορμί του ἀπὸ ἐγωϊσμό), *Κορωνιός* (ἔτσι λέγεται τὸ βόδι ποῦ ἔχει σημάδι στὸ πρόσωπο, ἀπὸ τῆ λ. κορώνα), *Κουζουλός* (ἡ λ. ἰδιωματικὴ καὶ σὲ ἄλλα μέρη)¹⁴, *Κουκού* (= τὸ ἀβάφτιστο κορίτσι), *Κοῦρος* (= ὁ πετεινός), *Κουρούτα* (= τὸ πρόβατο ποῦ ἔχει κέρατα), *Κουρτσουλιάνος* (= ὁ κορυδαλλός, ἀπὸ τῆ λ. κουρτσούλι = ἐξόγκωμα, λοφίο), *Κουτσούνης*¹⁵ (= μικρόσωμος ἄνθρωπος), *Κοφοκόλης*, *Κοφοχείλα* — *Λαμάσα* (= μεγαλόσωμη καὶ δυνατὴ γυναίκα), *Λάμνα* (κοιν. Λάμια)¹⁶, *Λανάρω*, ἡ (ἀπὸ τῆ λ. λανάρι), *Λασποβεδούρα*, *Λιγδοπατσαβούρα*, *Λούρμπας* (= λαίμαργος) — *Ματουλᾶς* (ἀπὸ τῆ λ. ματούλα, μεγεθ. τῆς λ. μάτι), *Ματσαγκᾶς* (= ἀπατεώνας· μᾶλλον ἀπὸ τὸ ἰταλ. *mazzengas* = ἀπάτη), *Μαυροτσουκάλα*, *Μαχαιρίτσας* (ἀπὸ τῆ λ. μαχαιρίτσα, ὑποκορ. τῆς λ. μαχαίρα), *Μέκος* (= τράγος χωρὶς κέρατα), *Μεῖχτενές* (μᾶλλον μεῖτενές = εἶδος ἐνδύματος), *Μελίσσης* (ὄνομα βοδιοῦ μὲ καστανὸ χρῶμα), *Μονάρχιδος*, *Μορφοκάλλα* (ὄμορφος + κάλλος), *Μουγγούτας* (= μουγγός), *Μουλαρομούρης*, *Μουνούχαρος* (ἀπὸ τὸ ρ. μουνουχάω = εὐνουχίζω), *Μουσκλῆς* (ἀπὸ τὸ ρ. μουσκλιάζω = σκυθρωπιάζω ἀπὸ δυσαρέσκεια, τὸ ὁποῖο ἀπαντᾷ καὶ ὡς μουσκλώνω)¹⁷, *Μουσμούλης* (= λιγομίλητος καὶ ὀκνηρός), *Μουστάκω* (θηλ. τοῦ κοινοῦ ἐπίθ. μουστάκας), *Μπακᾶς* (ἀπὸ τῆ λ. μπάκα = κοιλιά), *Μπαλαμπάνης* (ἀπὸ σλαβ. *balaban* = ὁ χοντρός), *Μπαλοκόλης* (ἀσυνθετ. ἀπὸ θέμα τοῦ ρ. μπαλώνω), *Μπασούρης* (ὄνομα βοδιοῦ ποῦ ἔχει κηλίδα ἄλλου χρώματος στὸ πρόσωπο), *Μπλαφουσκιάρα* (= γυναίκα παχειὰ ἀλλὰ ἀσθενική), *Μπλιεμπλιές* (= ὁ ψευδός, προφανῶς πρόκειται γιὰ ὀνοματοποιῖα), *Μπολοθούρα* (= πορτογύρα καὶ κουτσομπόλα· σύνθ. ἀπὸ θέμα τοῦ ρ. μπο-

14. Βλ. Ν. Ἀνδριώτη, Ἑτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ, Λεξικογραφικὸν Δελτίον 3 (1941), σ. 62.

15. Γιὰ τῆ λ. κουτσούνα βλ. Στ. Μάνεση, Λεξικογραφικὸν Δελτίον 10 (1964-65), σ. 121 σημ. 6.

16. Βλ. γιὰ τῆ λ. D. J. Georgacas, Greek and other terms for «Tapeworm» and «Ravenous hunger». Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη Μ. Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1960, σ. 506.

17. Ὁ Γ. Πάγκαλος, Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Κρήτης, τ. Γ' (Ἀθήναι 1961), σ. 123, ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τὸ ἰταλ. *muscolo* = μῦς > μουσκ'λο.

λεύω¹⁸), Μπουζαντέρα (= παχειά γυναίκα), Μπουζής (ἀπὸ τὸ μπουζὶ = γουρούνι), Μπουζουκλής (= πρόσχαρος, γλετζές), Μπουκάλω (ἀπὸ τὸ μπουκάλια = μεταφορικὰ ἢ μύτη), Μπουλαχάνα (= λαίμαργη), Μυξής (κοιν. μυξιάρης) — Νταλιάνα (= λυγερή, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *taglia* = ἀνάστημα, μέση), Ντάντος (= ἀπότομος στὴν ὀμιλία καὶ τοὺς τρόπους· ἀπὸ τὸ τουρκ. *tat* = τραυλός), Ντουρής (ἀπὸ ρ. ντουράω = τρέχω μὲ ὄρμη). — Ξεζώνατος (στερητικὸ ξε- καὶ ζώνη), Ξυλαρένια, Ξυλομαγγάνα — Πάλαθρος (ἀπὸ τῆ λ. παλαθροῖ = τὸ παχὺ ζῶο), Παοδάλης (κοιν. παοδαλός), Παστοῦ (ἀπὸ τῆ λ. παστό = χοιρινὸ λίπος), Πατοξυλὰς (μεταφ. = ὁ ψηλὸς· ἀπὸ τὸ κοιν. πατόξυλο), Πατουχαροῦ (ἀπὸ τῆ λ. πατούχα = πατούσα), Πικούνης (ἀπὸ τὸ πικούνι = ἐργαλεῖο κτίστη), Πιοργινοῦ (πιοργίονι < πριόνι), Πισπιρίγκος (ἓνα μικρὸ πουλὶ στὸ τοπικὸ ἰδίωμα), Πούργαλης (ἀπὸ τῆ λ. πούργι, τὸ = τὸ καλάθι), Πρηστούρης (ἀπὸ τῆ λ. πρηστούρα = ἡ μεγάλη κοιλιὰ· ἀπὸ τὸ ρ. προήζω) — Ρεντής (ἀπὸ τῆ λ. ρέντα = μακρόστενο κομμάτι χωραφιοῦ) — Σαλιάς (κοιν. σαλιάρης), Σερνικόγιατρος, Σκατοκουβαριάστης (= τὸ ἔντομο ἀτευχῆς ὁ ἱερός), Σκουρούχης (ἀπὸ τῆ λ. σκουρούχι = εἶδος σύκου ποὺ ζαρώνει, ὅταν λιάζεται), Σκυλάφτης, Σκυλοπινάκα (σκύλος + πινάκα = πήλινο βαθὺ πιάτο), Σπασούλης (= αὐτὸς ποὺ πάσχει ἀπὸ κήλη), Σπετσοῦ (ἀπὸ τῆ λ. σπέτσα = ἡ κόκκινη πιπεριά), Σταρίτης (ἀπὸ τῆ λ. στάνη), Στενοχιάρα (= ἀσθενική, ἀπὸ λ. *ἀσθενοσιάρης → στενοχιάρης), Στομάς θηλ. -οῦ (κοιν. στοματὰς) — Τζάρα (= τὸ πιθάρι ἀπὸ τὸ ἰταλ. *giara*), Τουμπανοπόδα (= αὐτὴ ποὺ ἔχει χοντρὰ πόδια) Τραμπαλιάρης (ἀπὸ τῆ λ. τραμπάλα καὶ ρ. τραμπαλιάζω) Τρογκαριάρης (ἀπὸ τὸ τρογκάρι = εἶδος κουνουνοῦ προβάτων), Τρούπας ἢ Τρουπίσκαρης (ἀπὸ τῆ λ. τρούπα κοιν. τρύπα), Τσερατσούνικος (εἶδος ἀγριόχορτου), Τσουλής (ἀπὸ τῆ λ. τσουλία = κοιν. ἡ κοιλιὰ), Τσυρίτσης (= ὁ κύριος, ἀπὸ τῆ λ. κυρίτσης → τσυρίτσης (τσιτακισμὸς)) — Φατσόλος (ἀπὸ τῆ λ. φακιόλι → φατσόλι (τσιτακισμὸς)), Φεγγαράτη, Φονίσκαρης (= φονιάς), — Χαμηλοθώρα (κοιν. χαμηλοβλεπούσα), Χαφταλεύρης (συνθ. ρ. χάφτω + ἀλεύρι), Χαχόλος (= ρῶσος, μεταφ. μεγάλωσμος, ἄχαρος, ἀνόητος), Χειλάμπαρης (κοιν. χειλάς), Χιούτης (ἀπὸ τῆ λ. χιούτη, ἢ = κοιν. ἡ χαίτη), Χούσιος (ἀπὸ ρ. χουσιανίζω = ἀναπνέω θυμωμένα), Χωματοφάος (= πλεονέκτης ἀπὸ τῆ λ. χῶμα καὶ τὸ θέμα τοῦ ἄορ. τοῦ ρ. τρώγω) — Ψειροκουρής (= ἐγωϊστῆς, ψωροῦπερήφανος).

18. Γιὰ τῆ λ. μπολιάρης βλ. Φ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, 'Ἐπετηρὶς τῆς 'Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, 3, σ. 333.

3. Παρωνύμια προερχόμενα ἀπὸ βαφτιστικὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα

Βαγγέλακας (βαφτ.), *Βαθίλης* (βαφτ. *Βασίλης* παρεφθ.), *Βασίλαρος* (βαφτ.), *Γάβριλας* (βαφτ.), *Γαλέας* (ἐπ. *Γαληνέας* παρεφθ.), *Γιαγῆ* (βαφτ. *Παρασκευῆ* παρεφθ.), *Γιαλούσαινα*, *Γιαννιέας* (βαφτ.), *Γιωργαράς* (βαφτ.), *Γιώργαρος* (βαφτ.), *Γιωργέλης* (βαφτ.), *Γκρέτα* (ὄν. ἡθοποιοῦ), *Γύπαρης* (ἐπ.), *Γῶγος* (βαφτ. *Γιῶργος* παρεφθ.) — *Δράμαλης* — *Ἐρμῆς* — *Θωμανῆς* (βαφτ.), *Καραμπίνης* (ἐπ.), *Καραφωτιάς* (ὄν. ἀρματωλοῦ), *Κατερινάκα* (βαφτ.), *Κίτσος* (βαφτ.), *Κλαθῆς* (βαφτ. *Κλεάνθης* παρεφθ.), *Κολοβίστος* (ἐπ. *Κολοβιστέας*), *Κοντύλης* (ἐπ. *Κονδύλης* παρεφθ.), *Κοσονάκος* (ἐπ.), *Κύριακας* (βαφτ.) — *Λάλης* (βαφτ.), *Λεόνη* (βαφτ.), *Λιακούνης* (βαφτ. Ἡλίας), *Λιούνης* (βαφτ.), *Λύγκος* (ὄν. ληστῆ) — *Μανίνος* (βαφτ. *Μίμης* παρεφθ.), *Μαντζαβίνος* (ἐπ.), *Μάρκος* (βαφτ.) *Μητσαρέας* (βαφτ.), *Μήτσαρης* (βαφτ.), *Μητσέας* (βαφτ.), *Μιχάλαρος* (βαφτ.), *Μοσκιός* (ἐπ.), *Μουντρέας* (ἐπ.), *Μπιτσικόκος* (ὄν. φιγούρας τοῦ Θεάτρου Σκιῶν), *Μπιτσοκοκέας* (ὅπως τὸ προηγούμενο) — *Νικαράς* (βαφτ.), *Νταβέλης* (ὄν. ληστῆ), *Ντινάρα* (βαφτ.), *Ντοφαλῆς* (ἐπ.) — *Πέτρακας* (βαφτ.), *Πλιερέας* (βαφτ. *Πιέρρος*), *Πολύβιος* (ὄν. ἱστορικοῦ), *Ποτακέας* (βαφτ.), *Ποταρέας* (βαφτ.) — *Σταύρακας* (βαφτ.), *Σταυριανός* (βαφτ.) — *Ταρανῆ* (βαφτ. *Στασινῆ* παρεφθ.), *Ταρζάν* (ὄν. ἥρωα παιδικοῦ ἀναγνώσματος), *Τιτόλας* ἢ *Τιτολῆς* (βαφτ. *Νικόλας* - *Νικολῆς* παρεφθ.), — *Φωτούλης* (βαφτ.) — *Χαλιμάς* (ἀπὸ τὸ *Χαλιμά* ὄν. ἥρωϊδας τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ «Χίλιες καὶ μία νύχτες»), *Χαραλάμπης* (βαφτ.), *Χοτανίνος* (ἐπ.), *Χρίστακας* (βαφτ.).

4. Παρωνύμια προερχόμενα ἀπὸ τοπωνύμια

Κάγκος ἢ *Καγκέας* (τοπων. *Κάγκια*), *Πετροβουნიώτης* (χωριὸν *Πετροβούνη*), *Πραστιώτης* (χωριὸν *Πραστίο*), *Ραβούντζια* (τοπων. τοῦ *Ταυγέτου*), *Σοχιώτης* (χωριὸν *Σοχά*), *Τσιοίβας* (ἀπὸ τὸ *Τσιοίγο* μὲ παραφθορά).

Τὰ παρωνύμια ποὺ εἶναι κύρια ὀνόματα (κατηγορίες 3 καὶ 4) μποροῦν μορφολογικὰ νὰ διακριθοῦν:

α) Σ' αὐτὰ ποὺ παραμένουν ἀναλλοίωτα ἢ παίρνουν ἀπλῶς τὴν κατάληξιν τῶν κοινῶν ἐθνικῶν οὐσιαστικῶν -ιώτης, ἔταν πρόκειται γιὰ παρωνύμια ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοπωνύμια.

β) Σ' αὐτὰ ποὺ εἶναι σύνθετα:

Κλεφτονικόλας, *Κωλοχρίστος*, *Κοντοκατερινιώ*, *Κοντοπέτρος*, *Κουτσαντώνης*, *Κουτσογιάννης*, *Κουτσοελένη*, *Κουτσοέλλη*, *Κουτσολιάς*, *Μαστρογιάννης*, *Παπαμάκος*, *Παπαμιαούλης*, *Σουφροκανέλα*, (σούφρα = ζαρωματιά)

γ) Σ' αὐτὰ πού παίρνουν τήν κατάληξη -έας¹⁹.

Γιαννιέας, Καγκέας, Μητσαρέας, Μητσέας, Μπιτσικοκέας, Ποτακέας, Ποταρέας.

δ) Σ' αὐτὰ πού εἶναι παρεφθαρμένα φωνητικά καί μορφολογικά:

Βαθίλης, Γαλέας, Γιαγή, Γῶγος, Κλαθής, Λάλης, Μανίνος, Ταρανή, Τιτόλας, Τιτολής.

ε) Σ' αὐτὰ πού εἶναι μεγεθυντικά ἢ ὑποκοριστικά:

I) Μεγεθυντικά:

Βαγγέλακας, Βασίλαρος, Γάβριλας (καταλ. -ας μέ ἀναβιβασμό τοῦ τόνου), Κύριακας (ὅπως τὸ προηγούμενο), Μητσαρέας (καταλ. -άρα + -έας), Μήτσαρης (καταλ. -αρης)²⁰ Μιχάλαρος, Νικαράς, Ντινάρα, Πέτρακας (καταλ. -ακας), Ποταρέας (καταλ. -αρα + -έας), Σταύρακας, Χοτανίνος (ἔπων. Χοτανινέας καταλ. -ος μέ ἀναβιβασμό τοῦ τόνου), Χορίστακας.

II) Ὑποκοριστικά:

Γιωργέλης (καταλ. -ελης), Θωμανής, Διακούνης (Διάς, Διάκος + καταλ. -ούνης), Λιούνης (Διάς + -ούνης), Ποτακέας (Πότης + -άκης + -έας), Φωτούλης (Φώτης + -ούλης).

5. Παρωνύμια πού εἶναι λέξεις φτιαχτές ἢ λέξεις τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς παραποιημένες φωνητικά ἢ μορφολογικά.

Ἄρεφός (ἀδελφός), Γιαδέας (ἀπὸ τῆ φράση «για δές»), Γουγούνι (γουρούνι παρεφθ.), Ζαρόλης (ἀπὸ τῆ ζάρα), Μαμούτης (ἴσως ἀπὸ τὸ τουρκ. mama = φαγητό), Μοντρέλος (λ. φτιαχτή), Μούγαρης (ἀπὸ τὸ κοινὸ μήγαρις), Μπάμπουλος (παραφθορὰ τοῦ διάβολος), Μπρόνης (λ. φτιαχτή), Συπαρῶν (παραφθορὰ τοῦ «παρῶν»), Συβολογράφος, Τσαοράϊτ (λ. φτιαχτή ἴσως παραφθορὰ τοῦ that's all right), Φρουφρούνι (λ. φτιαχτή).

Ἐπίσης ὡς παρωνύμια χρησιμοποιοῦνται καὶ ξένες λέξεις ἀμετάβλητες: Κολονέλος (ἰταλ. colonello), Σεινιόρος (ἰταλ. signore).

Γενικὰ παρατηροῦμε ὅτι ἀπὸ τίς λέξεις, πού λέγονται ὡς παρωνύμια,

19. Ἡ κατάληξη -έας στὰ ἐπώνυμα ἐπιχωριάζει, ὅπως εἶναι γνωστό, στὴν Ἑξω Μάνη. Ἀκόμη καὶ τὰ λίγα ἐπώνυμα, πού δὲν καταλήγουν σὲ -έας, στὴν καθημερινὴ χρῆση τους ἔχουν προσαρμοστεῖ στὴν κατάληξη αὐτή. Π.χ. Φιλιππίδης-Φιλιππέας, Μαυρουλίδης-Μαυρολιέας, Κουλουμβάκης-Κουλουμπέας.

20. Γιὰ τὴν κατάληξη -αρης βλ. Κ. Μ η ν ᾱ, Ἡ μορφολογία τῆς μεγεθύνσεως στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, Γιάννενα 1978, σ. 188.

Άλλες μένουν ἀμετάβλητες μορφολογικά καὶ ἄλλες γίνονται ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ γένους μὲ τὶς ἀνάλογες καταλήξεις.

B. Σημασιολογικὴ ἐξέταση

Σημασιολογικὰ τὰ παρωνύμια²¹ μποροῦμε νὰ τὰ διακρίνομε στὶς ἐξῆς κατηγορίες:

1. Αὐτὰ ποὺ σκώπτουν ἢ χαρακτηρίζουν μιὰ σωματικὴ ιδιότητα.
2. Αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται σὲ πνευματικὴ ἢ ἠθικὴ ιδιότητα.
3. Ὅσα ἀναφέρονται στὸν τρόπο ὁμιλίας ἐνὸς ἀτόμου ἢ σὲ χαρακτηριστικὲς λέξεις ποὺ εἶπε κάποτε.
4. Αὐτὰ ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν τρόπο ζωῆς (ἐπάγγελμα, συνήθειες) ἢ σκώπτουν κάποιο συγκεκριμένο περιστατικὸ τοῦ βίου ἐνὸς ἀτόμου.

Καὶ στὶς τέσσερες αὐτὲς κατηγορίες τὰ παρωνύμια μποροῦν νὰ δηλωθοῦν: α) μὲ τὸ βαφτιστικὸ ὄνομα ἢ τὸ ἐπώνυμο τοῦ ἰδίου ἢ ἄλλου προσώπου μὲ φωνητικὲς-μορφολογικὲς μεταβολές ἢ ὄχι, β) μεταφορικὰ μὲ ἓνα ζῶο, γ) μεταφορικὰ μὲ ἓνα πράγμα καὶ δ) μὲ μιὰ ὁποιαδήποτε λέξη (φράση, μετοχή, ἐπίθετο κ.λπ.) κοινὴ ἢ ιδιωματικὴ ἢ καὶ φτιαχτή.

Σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω διάκριση ἀκολουθεῖ ἡ σημασιολογικὴ κατάταξη ὅλων τῶν παρωνυμίων τῆς περιοχῆς ποὺ ἐξετάζομε, τὰ ὁποῖα κατατάχθηκαν προηγουμένως λεξιλογικὰ. Μέσα σὲ παρένθεση ἀποδίδεται φωνητικὰ τὸ παρωνύμιο, ὅταν ὑπάρχει κάποια ιδιομορφία.

I. Σωματικὲς ιδιότητες καὶ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά.

Ἀναγκεμένη (ἀνατζεμένη): γυναίκα καχεκτικὴ καὶ ἀσθενικὴ.

Ἀντζουλοῦ (Ἀτζουλοῦ): γυναίκα μὲ χοντρές γάμπες²².

Ἀρκούδα: γυναίκα σωματώδης καὶ δυνατὴ²³.

Βαγγέλακας (Βατζέλακας): ἄντρας σωματώδης ὀνομαζόμενος *Βαγγέλης*.

Βασίλαρος: ἄντρας σωματώδης ὀνομαζόμενος *Βασίλης*.

Βλογιοκομμένη: γυναίκα μὲ οὐλὲς στὸ πρόσωπο ἀπὸ τὴν ἀρρώστια εὐλογιά.

Γάβριλας: ἄντρας σωματώδης ὀνομαζόμενος *Γαβρίλης*.

21. Σχετικὰ μὲ τὶς συνηθισμένες σημασιολογικὲς διακρίσεις τῶν παρωνυμίων βλ. P. K r e t s c h m e r, Der heutige lesbische Dialekt, Wien 1905, σ. 384-400, Π. Λ ο ρ ε ν - τ ζ ᾱ τ ο, ἔνθ' ἀν. (σημ. 3), σ. 44 καὶ Σ. Κ υ ρ ι α κ ῖ δ η, Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ., τ. 19, σ. 751.

22. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο καὶ σ' ἄλλες περιοχὲς τῆς Μάνης.

23. Ἀνάλογο βυζαντινὸ παρωνύμιο Ἀρκουδάκος, ποὺ δηλώνει ὅμως ἄνθρωπο λαίμαργο βλ. Φ. Κ ο υ κ ο υ λ ῆ, ἔνθ' ἀν. (σημ. 7), σ. 79.

Γαλάνης: άντρας με γαλανά μάτια.

Γενάτος: άντρας με μακριά μαλλιά και γενειάδα.

Γιωργαράς: άντρας σωματώδης και δυνατός ονομαζόμενος *Γιῶργος*.

Γιώργαρος: συνώνυμο με τὸ προηγούμενο.

Γκρέτα: γυναίκα πού για τὴν ὀμορφιά της τῆς ἔμεινε ὡς παρωνύμιο τὸ ὄνομα γνωστῆς ἠθοποιοῦ (Γκρέτα Γκάρμπο).

Γούστρακας: άντρας με χλωμή ἐπιδερμίδα σὰν τὸν γούστρακα (εἶδος σαύρας).

Γυαλιάς: άντρας πού ἀπὸ παιδί φοροῦσε μυωπικά γυαλιά.

*Γυφτακόνισμα*²⁴: γυναίκα πολὺ μελαχροινὴ καὶ ἄσχημη.

*Δίκολος*²⁵: άντρας κοντὸς καὶ παχὺς ἰδίως στὰ ὀπίσθια.

Δοντάς: άντρας με μεγάλα καὶ προεξέχοντα δόντια.

Ἑρμῆς: άντρας με κομμένο ἀπὸ ἀτύχημα τὸ ἓνα χέρι του. Τὸν παρομοίασαν με τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρμῆ τοῦ Πραξιτέλους.

*Ζάμπα*²⁶: γυναίκα με μεγάλη κοιλιά καὶ ἀδύνατα πόδια σὰν τὴ ζάμπα (εἶδος βατράχου).

Ζαρόλης: άντρας πού ἀπὸ μικρὸς ἦταν ἀδύνατος καὶ καχεκτικός.

Θωμανῆς: μικρόσωμος άντρας ονομαζόμενος *Θωμᾶς*.

Καβαλίνα: γυναίκα πολὺ μελαχροινὴ.

Καμούγερας: άντρας πού, ἐπειδὴ ἦταν ψηλὸς καὶ ἀδύνατος, τὸν παρομοίασαν με τὸ ὀμώνυμο ἀγριόχορτο.

Καμπάρης: μεγαλόσωμος άντρας καὶ χοντροκομμένος.

Καμπουράκης: άντρας πού ἀπὸ νεαρὴ ἡλικία εἶχε καμπούρα. Συνώνυμο *Καπουλιάρης*.

Καρδιάρης: άντρας καχεκτικός καὶ ἀσθενικός.

Καρλάφτης: άντρας με πολὺ μεγάλα ἄφτια.

Καρούμπας: άντρας με μεγάλο κεφάλι.

*Καρύδης*²⁷: άντρας με ἐξογκωμένο τὸ μῆλο τοῦ Ἄδάμ.

*Κασσιδιάρης*²⁸: κατὰ τὴν παιδικὴ του ἡλικία τοῦ ἔπεσαν τὰ μαλλιά ἀπὸ κασσίδα.

24. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ὑπάρχει καὶ στὴν περιοχὴ Γυθείου.

25. Ἡ λέξη, κυρίως στὴ φράση «δίκολο πινάκι» χρησιμοποιεῖται, σύμφωνα με τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ι. Α., στὴν Πελοπόννησο, Ἀρτάκη Εὐβοίας, Αἰτωλία, Αἴγινα, Μύκονο καὶ δηλώνει τὸ δίβουλο καὶ διπρόσωπο ἄνθρωπο. Ἐπίσης με τὴ σημασία αὐτὴ ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τὸ Ν. Πολίτη, Παροιμίες, Δ, σ. 451. Τὸ παρωνύμιο ὁμῶς πού καταγράφομε ἀπὸ τὸ Βεχώρι δὲν ἔχει αὐτὴ τὴ σημασία.

26. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ἀπαντᾷ καὶ σ' ἄλλες περιοχὲς τῆς Μάνης.

27. Ἀνάλογο παρωνύμιο *Καρυδολαίμης* ἀπὸ τὴ Μυρσίνη Λακωνίας.

28. Τὸ παρωνύμιο ἀπαντᾷ στὴν Ἠπειρο καὶ στὴ Ζάκυνθο. Ἀνάλογο παρωνύμιο εἶναι τὸ *Κασσιδῆς* ἀπὸ πολλὲς περιοχὲς ἐπίσης ἢ λ. *Κασσιδιάρης* ἀπαντᾷ καὶ ὡς ἐπώνυμο.

Κατερινάκα: γυναίκα μεγαλόσωμη όνομαζόμενη *Κατερίνα*.

Κατσικομούνουχο: άντρας πολύ αδύνατος που είχε τὸ ἐπώνυμο *Κατσικέας*.

Κατσούλι: άντρας μικρόσωμος καὶ καχεκτικός.

Κιτρινέας (Τσιτρινέας): άντρας πολύ χλωμός.

Κιτρινομηλιά (Τσιτρινομηλιά): γυναίκα πολύ χλωμή.

Κιτρινομπέκω (Τσιτρινοδέκω): συνώνυμο με τὸ προηγούμενο.

Κλειδιάρης: άντρας ψηλός καὶ αδύνατος με κυρτωμένο κορμί.

Κλίτσικας: άντρας κοντός με πολύ αδύνατα πόδια.

Κλωσσοῦ: γυναίκα με ιδιόμορφο βάδισμα.

Κογκορέας: άντρας κοντός καὶ χοντρός.

Κολοβίστος: μεγαλόσωμος άντρας με ἐπώνυμο *Κολοβιστέας*.

Κολοβός: κατὰ τὴν παιδική του ἡλικία ἦταν πολύ παχύς καὶ κοντός.

Κολοβούλης: συνώνυμο με τὸ προηγούμενο.

*Κωλομούτσης*²⁹: εἶχε χοντρὸ πρόσωπο καὶ φουσκωτὰ μάγουλα.

*Κομπορόζος*³⁰: άντρας πολύ κοντός καὶ παχύς, που ἔκανε ὅμως τὸ σπουδαῖο.

*Κοντοκατερινιώ*³¹: κοντὴ γυναίκα όνομαζόμενη *Κατερίνα*.

Κοντοπέτρος: κοντός άντρας όνομαζόμενος *Πέτρος*.

Κοντόσα: πολύ κοντὴ γυναίκα.

Κοντοστούμπης: άντρας πολύ κοντός.

*Κορακολαίμης*³²: ψηλός καὶ αδύνατος άντρας με πολύ μακρὸ λαιμό.

*Κορδονούρης*³³: άντρας που βάδιζε με ιδιόμορφο τρόπο.

Κορωνιός: άντρας με σημάδι στὸ μέτωπο.

Κουτσαντώνης, Κουτσογιάννης, Κουτσοελένη, Κουτσοέλλη, Κουτσολιάς: ἄνθρωποι χωλοὶ όνομαζόμενοι *Ἄντώνης, Γιάννης* κ.λπ.

Κουτσούνης: μικρόσωμος άντρας.

Κοφοκώλης: από ἀτύχημα εἶχε τραυματισθεῖ στὰ ὀπίσθια.

29. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ἀπαντᾷ καὶ στὴν Κάτω Μάνη (περιοχὴ Γυθείου). Ἐνάλογο παρωνύμιο *Κῶλος* ἀναφέρει καὶ ὁ Π. Λορεντζάτος, ἔνθ' ἄν. (σημ. 3), σ. 54.

30. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο καὶ στοὺς Γαργαλιάνους. Βλ. Δ. Κρεκούκια, *Τριφυλίων βαπτιστικά, ἐπωνύμια, παρωνύμια*, ἐν Ἀθήναις 1955.

31. Ἐνάλογα παρωνύμια με *α'* συνθετικὸ τὸ *κοντο-* ὑπάρχουν σὲ πολλές περιοχές. Τὸ ἴδιο καὶ παρωνύμια με *α'* συνθετικὸ τὸ *κουτσο-*.

32. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ὑπάρχει καὶ σ' ἄλλα χωριὰ τῆς Μάνης. Ἐπίσης κοινὰ εἶναι καὶ τὰ παρωνύμια *Μπασούρης, Μπλαφουσκιάρα, Χιούτης, Μέκος, Πορτογύρα, Σκατέας, Τοῦρκος, Κοιτιάρα, Λύγκος, Μπουλαχάνα*, γιὰ τὰ ὁποῖα βλ. παρακάτω.

33. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ὑπάρχει καὶ στὴν Κάτω Μάνη (περιοχὴ Γυθείου), *Στερεὰ Ἑλλάδα, Γορτυνία*.

*Κοφοχείλα*³⁴: γυναίκα με σημάδι στα χείλη.

Κύριακας: άντρας μεγαλόσωμος όνομαζόμενος *Κυριάκος*.

*Λαμάσα*³⁵: γυναίκα μεγαλόσωμη, δυνατή και άποδοτική στην εργασία της.

*Λάμνα*³⁶: συνώνυμο με τὸ προηγούμενο.

Λιακούνης: μικρόσωμος άντρας όνομαζόμενος *Ήλιος*. Τὸ παρωνύμιο έχει παράλληλα και ύποτιμητική σημασία, ύποδηλώνοντας τὸν πονηρό, όπότε κατατάσσεται στη δεύτερη κατηγορία.

Λιούνης: συνώνυμο με τὸ προηγούμενο.

Ματουλάς: άντρας με μεγάλα και έξέχοντα μάτια.

*Μαῦρος*³⁷, *Μαυροτσουκάλα*, *Μαυρούλα*: άτομα μελαμψά.

Μητσαρέας, *Μήτσαρης*: άντρας μεγαλόσωμος όνομαζόμενος *Μήτσος*.

Μιχάλαρος: μεγαλόσωμος άντρας όνομαζόμενος *Μιχάλης*.

Μονάρχιδος: εκ γενετῆς εἶχε έναν ὄρχιν.

Μουλαρομούρης: άντρας με μακρὸ πρόσωπο.

Μουντρέας: εἶχε προεξέχοντα δόντια ὅπως κάποιος με τὸ επώνυμο *Μουντρέας* από γειτονικό χωριό.

*Μουστακαλής*³⁸: εἶχε μεγάλο μουστάκι.

Μουστάκω: γυναίκα με έντονο τρίχωμα στὸ επάνω χεῖλος της.

Μπακάς: άντρας με μεγάλη κοιλιά.

*Μπαλαμπάνης*³⁹: άντρας μεγαλόσωμος και παχύς.

*Μπασούρης*⁴⁰: εἶχε αἱμάτωμα στὸ πρόσωπο εκ γενετῆς.

Μπιτσικόκος: άντρας κοντὸς και σωματικὰ κακοφτιαγμένος. Τὸ ἴδιο και τὸ *Μπιτσικοκέας*.

*Μπλαφουσκιάρα*⁴¹ (*Μπλαφουστσάρα*): ασθενική με φουσκωμένα μάγουλα.

Μπουζαντέρα: παχειά γυναίκα.

Μπουζής: άντρας κοντὸς και παχύς.

34. Ἡ λ. *Κοφοχείλης* ὡς παρωνύμιο άπαντᾶ και στοὺς Βυζαντινοὺς. Βλ. Φ. Κ ο υ - κ ο υ λ έ, ένθ' άν. (σημ. 7), σ. 69.

35. Ἡ λ. ὡς παρωνύμιο και ὡς βρισιὰ άπαντᾶ σέ πολλές περιοχές.

36. Ἡ λ. ὡς παρωνύμιο άπαντᾶ και στα Βούρβουρα Κυνουρίας και σέ άλλες περιοχές τῆς Πελοποννήσου, Κέρκυρα κ.ά.

37. Ἐπίστοιχα βυζαντινά παρωνύμια ἔχομε τὰ *Μαῦρος*, *Μαυρέας* (βλ. Φ. Κ ο υ κ ο υ - λ έ, ένθ' άν. (σημ. 7), σ. 66). Ὁ Ἐ μ μ. Κ ρ ι α ρ ᾶ ς, ένθ' άν. (σημ. 4), σ. 177, αναφέρει από Ἐδάμαντα Μήλου παρωνύμιο *Μαυρῆς*.

38. Ἐπίστοιχο βυζαντινὸ παρωνύμιο *Μυστάκων* βλ. Φ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, ένθ' άν. (σημ. 7), σ. 66.

39. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο άπαντᾶ στη Θήρα, Κέρκυρα, Σάμο, Νάξο κ.ά.

40. Βλ. σημ. 32.

41. Βλ. σημ. 32.

- Μπουκάλω*: γυναίκα με μεγάλη μύτη.
Μπουλούκω: χοντροκομμένη γυναίκα.
Μπρόνης: κοντός και χοντρός άντρας.
Νικαράς: άντρας δυνατός ονομαζόμενος *Νίκος*.
*Νταλιάνα*⁴²: γυναίκα ψηλή.
Ντινάρα: γυναίκα ψηλή ονομαζομένη *Ντίνα*.
*Ντοφαλής*⁴³: άντρας σωματώδης και δυνατός. Τὸν παρομοίασαν με τὸν παλαιστὴ *Τόφαλο*.
Ευλαρένια: γυναίκα πολὺ ἀδύνατη και ψηλή.
Ευλομαγγάνα: συνώνυμο με τὸ προηγούμενο.
Πάλαθρος: άντρας πολὺ παχύς.
Παπής: άντρας με ιδιόρρυθμο βάδισμα σὰν τῆς πάπιας.
Παστοῦ: γυναίκα πολὺ χοντρή.
Πατοξυλάς: άντρας πολὺ ψηλός.
*Πατουχαροῦ*⁴⁴: γυναίκα με μεγάλες πατοῦσες.
Πέτρακας: άντρας σωματώδης ονομαζόμενος *Πέτρος*.
Πρηστούρης: άντρας χοντρός με πολὺ μεγάλη κοιλιά.
Σαλαμάδος: άντρας με ἄσχημα χαρακτηριστικὰ προσώπου, παρομοιαζόμενος με σαλαμάντρα (εἶδος σαύρας).
Σκουρούχης: άντρας ἀδύνατος με ὠχρὸ και ζαρωμένο πρόσωπο.
Σκυλάφτης (*Στσυλάφτης*): άντρας με μεγάλα ἄφτια.
Σκυλοπινάκα (*Στσυλοπινάκα*): χοντροκαμωμένη και ἄξεστη γυναίκα.
Σουφροκανέλα: γυναίκα καχεκτική με ὠχρὸ και ζαρωμένο πρόσωπο ονομαζομένη *Κανέλα*.
Σπασούλης: ἀσθενικὸς άντρας πὺ ὑπέφερε ἀπὸ κήλη.
Σπετσοῦ: γυναίκα με κοκκινωπὴ ἐπιδερμίδα προσώπου σὰν τὴ σπέτσα (= κόκκινη πιπεριά).
Σπίνος: άντρας πολὺ ἀδύνατος και καχεκτικός.
*Σπληνιάρης*⁴⁵: άντρας ἀσθενικὸς πὺ ὑπέφερε ἀπὸ τὴ σπλήνα του.
Σταύρακας: άντρας μεγαλόσωμος ονομαζόμενος *Σταῦρος*.

42. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ἀπαντᾶ και στὰ χωριά Δάρα Ἀρκαδίας, Στρόπωνες Εὐβοίας καθὼς και στὴν Καστοριά και στὴν Ἠπειρο.

43. Τὸ παρωνύμιο ἀπαντᾶ με τὸν τύπο *Τόφαλος* σὲ πολλές περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος.

44. Τὸ παρωνύμιο με τοὺς τύπους *Πατουχάρης*, *Πατουχάρος* και *Πατούχας* (θηλ. -ω) ἀπαντᾶ και στὴν Κρήτη, Μάνη και Σάμο. Συνώνυμο, βυζαντινὸ παρωνύμιο *Πλατυπόδης* βλ. Φ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, ἔνθ' ἀν. (σημ. 7), σ. 72.

45. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο εἶναι και βυζαντινὸ. Βλ. Φ. Κ ο υ κ ο υ λ έ, ἔνθ' ἀν. (σημ. 7), σ. 71.

- Στενοχιάρα*: γυναίκα αδύνατη και φιλάσθενη.
Στερφάρα: στείρα γυναίκα.
Στομάς: άντρας με πολύ μεγάλο στόμα.
Σφουγγαράκι; άντρας με πολύ σγουρά μαλλιά.
Ταρζάν: άντρας δυνατός.
Τζάρα: γυναίκα κοντή και χοντρή.
Τουμπανοπόδα: γυναίκα με χοντρά πόδια.
Τραμπαλιάρης: άντρας με άσταθές βάδισμα.
Τρούπας ή *Τρουπίσκαρης*: άντρας με ούλη στο πρόσωπο, που ο ίδιος χαρακτηρίζει «τρούπα».
Τσακάλω: την όνόμασαν έτσι από τα χαρακτηριστικά του προσώπου της.
Τσερατσούνικος: άντρας πολύ αδύνατος.
Τσουλής: άντρας αδύνατος με μεγάλη κοιλιά.
Φεγγαράτη: γυναίκα με ροδοκόκκινο και ώραϊο πρόσωπο.
Χαλκιάς: άντρας που ή επιδερμίδα του είχε τó χρώμα του χαλκού.
Χαραλάμπης: άντρας που έμοιαζε με κάποιον όνομαζόμενο *Χαραλάμπη*.
Χειλάμπαρης: άντρας με μεγάλα χείλη.
*Χιούτης*⁴⁶: άντρας με πολλά μαλλιά που έπεφταν στο μέτωπό του.
Χοτανίνος: άντρας μεγαλόσωμος που έχει τó επώνυμο *Χοτανινέας*.
Χρίστακας: άντρας σωματώδης όνομαζόμενος *Χρίστος*.

II. Πνευματικές και ήθικες ιδιότητες.

- Άλεποῦ*⁴⁷: χαρακτήρας πονηρός.
Γιάννης ό *Θεός*: θεωροῦσε τόν έαυτό του άλλάνθαστο.
Γιωργέλης: πρόσχαρος άνθρωπος.
Γούβης: άνθρωπος κατηφής και λιγομίλητος.
Γύπαρης: χαρακτήρας σκληρός· πρέπει να πήρε αυτό τó παρωνύμιο από τó όνομα του κρητικού άγωνιστή Παύλου Γύπαρη.
Δράμαλης: έριστικός και εκδικητικός άνθρωπος.
Έβραῖος: άνθρωπος τσιγγούνης.
*Ζορμπᾶς*⁴⁸: άνθρωπος αυθαίρετος και τυραννικός.
Ίσουίτης: πονηρός και συκοφάντης.

46. Βλ. σημ. 32.

47. Άνάλογο βυζαντινό παρωνύμιο Άλωπός βλ. Φ. Κουκουλέ, ένθ' άν. (σημ. 7), σ. 79.

48. Τό ίδιο παρωνύμιο λέγεται σε πολλές περιοχές· είναι γνωστό επίσης και ως επώνυμο.

- Καντάρης*⁴⁹: ἄνθρωπος πολὺ σχολαστικός.
Καπουτσωμένη: ὀξύθυμη καὶ ἐριστική.
Κατσαπλιάς: ἀτίθασος σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς πολιτικές του ιδέες.
Κλεφτονικόλας: κλέφτης ὀνομαζόμενος *Νικόλας*.
Κοπρόμηλας: ἄνθρωπος μὲ κακὸ χαρακτήρα.
*Κοπροσκούληκας*⁵⁰: συνώνυμο μὲ τὸ προηγούμενο.
Κουζουλός: ζωηρὸς καὶ ἀτίθασος χαρακτήρας.
*Κοῦρος*⁵¹: ἐριστικός καὶ ζωηρὸς ἰδιαίτερα μὲ τὶς γυναῖκες.
Λεόνη: γυναίκα ἐγωῖστρια ποὺ τῆς ἔδωσαν τὸ ὄνομα κάποιας ἐλαφρόμυα-
 λης ἀπὸ γειτονικὸ χωριό.
*Μαμούτης*⁵²: ἄνθρωπος ἀτομιστῆς καὶ συμφεροντολόγος.
Μαντζαβίνος: ἄνθρωπος ποὺ διακρινόταν γιὰ τὸ πνεῦμα οἰκονομίας καὶ
 λιτότητας· ἴσως ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ νομομαθοῦς καὶ ὑπουργοῦ Οἰκονο-
 μικῶν *Γ. Μαντζαβίνου*.
Μᾶρκος: κουτὸς καὶ ἀργοκίνητος. Βλ. παρακάτω καὶ τὸ παρωνύμιο *Παπα-
 μᾶρκος*.
Ματσαγκάς: κακὸς καὶ ἐριστικός.
*Μέκος*⁵³: ἀπότομος στὴ συμπεριφορὰ του.
*Μελίσσης*⁵⁴: συνώνυμο μὲ τὸ προηγούμενο.
*Μοσκιός*⁵⁵: πονηρὸς καὶ κακός· ἀπὸ τὸ ἐπώνυμο γνωστοῦ ἐγκληματία.
Μουσκλής: κατηφῆς καὶ σκυθρωπός.
Μουσμούλης: σκυθρωπὸς καὶ λιγομίλητος.
Μπολοθούρα: γυναίκα κουτσομπόλα.
*Μποῦφος*⁵⁶: κουτὸς καὶ ἀργοκίνητος.
Ντάντος: κουτὸς καὶ ἀπότομος στὴ συμπεριφορὰ του.
Ντουρής: ἀπότομος στὴ συμπεριφορὰ του.
Ξύστρας: εὐερέθιστος καὶ δύστροπος.
Παπαμᾶρκος: νωθρὸς (τὸ *α'* συνθ. εἶναι ἐπαγγελματικό).
Παπαμιαούλης: δραστήριος παπάς .

49. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ἀπαντᾷ καὶ στὴν Εὐβοία.

50. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο λέγεται καὶ στὴν Κάτω Μάνη καὶ Αἰτωλοακαρνανία.

51. Ἀνάλογα βυζαντινὰ παρωνύμια ἀναφέρει ὁ Φ. Κουκουλές, ἐνθ' ἄν. (σημ.
 7) σ. 83 τὰ *Πετεινὸς* καὶ *Ἀλεκτοράκης*.

52. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο στὴ Μυρσίνη Λακωνίας καὶ Κεφαλληνία. Στὴ Μάνη ἐπίσης
 ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἐπώνυμο *Μαμουῦτος*.

53. Βλ. Σημ. 32.

54. Ἡ λ. χρησιμοποιεῖται σὲ πολλὰς περιοχὰς ὡς ὄνομα βοδιοῦ.

55. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ἀπαντᾷ στὴν Κάτω Μάνη, Στερεὰ Ἑλλάδα, Ἰσακωνιά, Ἀρ-
 καδία.

56. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο λέγεται στὴν Κάτω Μάνη, Κύθηρα, Εὐβοία, Κάρπαθο.

- Πισπιρίγκος*⁵⁷: πονηρός και ταυτόχρονα μικρόσωμος άνθρωπος.
*Πορτογύρα*⁵⁸: συνώνυμο με τὸ *Μπολοθούρα*.
Ραγιάς: ἄβουλος και δουλοπρεπής.
*Σκατέας*⁵⁹: κακός και πονηρός.
Σκατοκουβαριάστης: συμφεροντολόγος.
Σμυρνιά: πολύλογος και συκοφάντρια.
Σταυριανός: ἀφελής πού τοῦ προσκόλλησαν ὡς παρωνύμιο τὸ ὄνομα κά-
 πίου κουτοῦ.
Ταλαράς: ἄνθρωπος φιλάργυρος.
Τζαναμπέτης: πονηρός και κατεργάρης.
Τζερεμές: ράθυμος και τεμπέλης.
*Τοῦρκος*⁶⁰: κακός χαρακτήρας.
Τράγος: ἄξεστος και ἀπότομος.
Τσάκαλος: εὐερέθιστος και ἐπιθετικός.
*Φαρμακέας*⁶¹ (*Φαρματσέας*): ἄνθρωπος πικρόχολος.
Φωτούλης: ἐλαφρόμυαλος ὀνομαζόμενος *Φώτης*.
Χαμηλοθώρα: γυναίκα δειλή και ἐσωστρεφής.
*Χαχόλος*⁶²: ἀνόητος ἄνθρωπος.
Χούσιος: εὐερέθιστος.
Χωματοφάος: τσιγγούνης και συμφεροντολόγος.
Ψειροκουρής: ὑπερβολικά ἐγωϊστής.
Ψιλικαντζής: συμφεροντολόγος και σχολαστικός.

III. Ὁμιλία.

α) Τρόπος ὀμιλίας:

Καναρίνης, Κουρτσουλιάνος: ἄτομα πού, ἐπειδὴ μιλοῦσαν πολύ, παρομοιάζονταν με πουλιά.

57. Ὁ Ν. Π ο λ ί τ η ς, *Παραδόσεις*, 2, 1293, 7, ἐτυμολογεῖ τὴ λέξη ἀπὸ τοῦ βλαχ. *piririgu* = μικρόσωμος, πονηρός και ἀεικίνητος». Ὁ Π. Β λ α σ τ ὅ ς, *Συνώνυμα και συγγενικά, τέχνες και σύνεργα*, Ἀθήναι 1931, ἀναφέρει τὴ λ. ὡς συνώνυμη τοῦ καλοβαλμένου, λιμοκοντόρος.

58. Βλ. σημ. 32.

59. Βλ. σημ. 32. Ἀνάλογο παρωνύμιο Σκατὸ ἀναφέρει ὁ Σ. Κ α ρ α ν ι κ ὀ λ α ς, *Παρωνύμια και σκωπτικά ὀνόματα ἐν Σύμῃ, Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον* 3 (1958), σ. 168.

60. Βλ. σημ. 32.

61. Ἀνάλογο παρωνύμιο ἀναφέρει ὁ Σ. Κ α ρ α ν ι κ ὀ λ α ς, ἔνθ' ἀν. (σημ. 59), σ. 174 *Φαρμάκι*.

62. Τὸ παρωνύμιο ἀπαντᾷ στὴ Μάνη, Κῶ, Μήλο, Νάξο, Κεφαλληνία κ.ά.

- Μέλισσας*: ή φωνή του ήταν ιδιόμορφη σαν βόμβος μελισσιού.
Μουγγούτας: άνθρωπος που δεν μιλούσε καθαρά.
Μπλιεμπλιές: άνθρωπος τραυλός.
Παπαστούκας: παπάς που μιλούσε γρήγορα.
Παρδάλης: τραυλός.
Πιργιουνοῦ: γυναίκα φλύαρη (φρ. «πήγαινε τὸ στόμα της πιργιόνι»).
Πολύβιος: άνθρωπος πολυλογᾶς, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχαίου ἱστορικοῦ.
Σαλιὰς καὶ Σαλιού: ἄντρας καὶ γυναίκα φλύαροι.
Σειρήνα: γυναίκα μὲ δυνατὴ διαπεραστικὴ φωνή.
Στομού: γυναίκα φλύαρη.
Τρακατρούκα: μιλούσε πολὺ γρήγορα.
Χαλιμάς: ἄνθρωπος φλύαρος καὶ τερατολόγος.

β) Χαρακτηριστικὴ λέξη ἢ λέξη παρεφθαρμένη φωνητικὰ ἢ μορφολογικὰ, ἢ ὁποῖα, ἐπειδὴ λέγεται συχνὰ ἀπὸ κάποιον, τοῦ προσκολλᾶται ὡς παρωνύμιο:

- Ἄδερφάκι*: συνήθιζε νὰ χρησιμοποιεῖ τὴ λ. ὡς προσφώνηση.
Ἄρεφός (παραφθορὰ τῆς λ. ἀδελφός).
Βαθίλης: ἔλεγε τὸ ὄνομά του ψευδᾶ.
Γαλέας: ἔλεγε παρεφθαρμένα τὸ ἐπώνυμό του *Γαληνέας*.
Γερο-καρδάσης: χρησιμοποιοῦσε συχνὰ τὴ λ. *καρδάσης*.
Γιαγὴ: ἔλεγε παρεφθαρμένο τὸ ὄνομά της *Παρασκευή*.
Γιαδέας: χρησιμοποιοῦσε συχνὰ τὴ φράση «για δές».
Γουγούνι: ἔλεγε ψευδᾶ τὴ λ. *γουρούνι*.
Γῶγος: ἔλεγε παρεφθαρμένο τὸ ὄνομα *Γιῶργος*.
Κλαθής: ἔλεγε παρεφθαρμένο τὸ ὄνομα *Κλεάνθης*.
Κοντύλης: καυχόταν συχνὰ ὅτι ἦταν γνωστὸς τοῦ *Κονδύλη*, πού τὸν πρόφερε «*Κοντύλη*».
Κολονέλος: ἔτσι ἀποκαλοῦσε ἀπὸ παρανόηση κάθε ἰταλὸ στρατιώτη κατὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς.
Δάλης: ἔλεγε παρεφθαρμένο τὸ ὄνομά του *Μιχάλης*.
Μανίνος: ἔτσι ἔλεγε μικρὸς τὸ ὄνομά του *Μίμης*.
Μοντρέλος: ἔτσι παραποίησε τὴ λ. *automotrice!*
Μούγαρης: ἔτσι ἔλεγε τὴ λ. *μήγαρις*.
Μπάμπολος: ἔλεγε παρεφθαρμένη τὴ λ. *διάβολος*.
Ευλάκιας: ὅταν θύμωνε, ἔλεγε σαν βρισιὰ τὴ στερεότυπη φράση «τὰ ξυλάκια σας».
Παρθένα: ἔλεγε συχνὰ τὴ λ. *αὐτή*.
Πικούνης: οἰκοδόμος πού χρησιμοποιοῦσε συχνὰ τὴ φράση «μὲ τὸ πικούνι».

Σεισιόρος: συνήθιζε να προσφωνεί έτσι το συνομιλητή του.

Σμπαρών: έλεγε παρεφθαρμένα τή λ. «παρών» κατά τή στρατιωτική του θητεία.

Ταρανή: έλεγε παρεφθαρμένα τὸ ὄνομά της Στασινή.

Τιτόλας, Τιτολής: έλεγε ψευδὰ τὸ ὄνομά του Νικόλας, Νικολής.

Τσαοράϊτ: Μετανάστης ἀπὸ τὴν Ἀμερική. Έλεγε συχνὰ τὴ φράση that's all right, τὴν ὁποία οἱ συγχωριανοὶ του παραποίησαν σὲ «τσαοράϊτ».

Τσουρίτσης: προσφωνοῦσε συχνὰ τοὺς συνομιλητές του μὲ τὴ λ. αὐτή.

Φλόγας: ὑπέφερε ἀπὸ ἀρθριτικὰ καὶ ὅταν πονοῦσε φώναζε «φλόγα».

Φουρτούνας: ὅταν ἔπινε καὶ παραπατοῦσε φώναζε «φουρτούνα».

Φρουφρούνι: παρενέβαλλε μέσα στὸ λόγο του αὐτὴ τὴ λέξη χωρὶς αἰτία.

IV. Βίος.

α) ἐπάγγελμα - ἀσχολία:

Ἄβγουλοῦ: πουλοῦσε ἀβγά.

Ἄγροτικό, τό: ἔτσι ὀνόμασαν τὸν ἀγροτικὸ διανομέα.

Ἄλεποπιάστης: κυνηγοῦσε ζῶα καὶ πουλοῦσε τὸ δέρμα τους.

Ἄποσκιαδερός: ἐξέδιδε ἑφημερίδα μ' αὐτὸν τὸν τίτλο.

Βάγιας: διατηροῦσε νερόμυλο σὲ τοποθεσία, ἧπου δέσποζε μιὰ βάγια.

Δροσιά: εἶχε ταβερνάκι σὲ δροσερὸ μέρος.

Κάγκος ἢ Καγκέας: εἶχε κτήματα στὴν τοποθεσία «Κάγκια».

Καραφωτιάς: ἀσχολεῖτο συνέχεια μὲ τὴ συλλογὴ καὶ ἐπιδιόρθωση ὄπλων.

Κεφαλάρης (τσεφαλάρης): εἶχε νερόμυλο, ποὺ ἦταν ὁ πρῶτος στὴ σειρά.

Κολλιέας: ἦταν σιδερῆς καὶ κολλοῦσε σίδερα.

Μαστρογιάννης: τεχνίτης ὀνομαζόμενος Γιάννης.

Μουνούχαρος: εὐνοῦχιζε τὰ ζῶα.

Μπέης: ἦταν ἀγροφύλακας.

Νομάρχης: ἦταν πρόεδρος τοῦ χωριοῦ καὶ ὁ ἴδιος ἔλεγε τὸν ἑαυτό του «Νομάρχη».

Πούργαλης: κατασκεύαζε πούργια (= καλάθια).

Ρεντής: εἶχε μικρὰ κτήματα ἄγωνα καὶ ἐπικλινῆ (ρεντες).

Σερνικόγιατρος: μάζευε διάφορα βότανα καὶ τὰ πουλοῦσε. Κυρίως ἔδινε βοτάνια γιὰ τὴ γέννηση ἀρσενικοῦ παιδιοῦ.

Στανίτης: ἦταν τσοπάνης.

Τρογκασιάρης: ἐπίσης παρωνύμιο τσοπάνη.

Τσέλιγκας: ἦταν βοσκὸς μικροῦ ἀριθμοῦ προβάτων.

Χωροφύλακας: ὑπηρέτησε ὡς χωροφύλακας γιὰ πολλὰ χρόνια.

β) τρόπος ζωής - συνήθειες:

- Άγροίμης*: ζούσε μόνος του μακριά από το χωριό.
Βασιλιάς τῶν ὀρέων: ἦταν ὑλοτόμος καὶ ζούσε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὸ βουνό.
Γουμενέας: ζούσε ἀπομονωμένος σὰν ἡγούμενος.
Διακονιάρης: ζούσε ζητιανεύοντας.
Καθηγητής: τὸ παρωνύμιο αὐτὸ δόθηκε σὲ δεινὸ χαρτοπαίκτη γιὰ νὰ τονίσει τὴν ἱκανότητά του στὸ παιχνίδι Συνώνυμο μὲ τὸ *Δάσκαλος*.
Καλόγερας: συνήθιζε νὰ ἀπομονώνεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.
Καλογερέας: συνώνυμο μὲ τὸ προηγούμενο.
Καπετάνιος: συνήθιζε νὰ κάνει προγνώσεις τοῦ καιροῦ.
Κλακανίκος: ἄνθρωπος λαίμαργος.
Κομματάς: συνώνυμο μὲ τὸ *Διακονιάρης*.
*Κονιδιάρα*⁶³: γυναίκα βρώμικη καὶ ἀτημέλητη.
*Λανάρω*⁶⁴: συνώνυμο μὲ τὸ προηγούμενο, κυρίως ἀχτένιστη.
Λασποβεδούρα: συνώνυμο μὲ τὸ *Κονιδιάρα*.
Λιγδοπατσαβούρα: συνώνυμο μὲ τὸ *Κονιδιάρα*.
*Λούρμπας*⁶⁵ ἄνθρωπος λαίμαργος.
*Λύγκος*⁶⁶: ζούσε φυγόδικος στὰ βουνὰ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ ληστῆ τοῦ 19ου αἰ.
Μανάρης: ἄνθρωπος καλοαναθρεμμένος καὶ καλοζωισμένος.
Μανίκος: συνήθιζε νὰ φορεῖ *καμιζόλα* (χοντρὸ παλτὸ) μὲ μεγάλα μανίκια.
Μαχαιρίτσας: εἶχε πάντοτε μαζί του ἓνα μικρὸ μαχαίρι.
*Μεϊχτενές*⁶⁷: συνήθιζε νὰ φορεῖ ἰδιόμορφη ἔνδυμασία.
Μορφοκάλλα: γυναίκα ἄσχημη ποὺ πρόσεχε ὑπερβολικὰ τὴν ἐξωτερικὴ τῆς ἐμφάνιση.
Μπαλοκώλης: φοροῦσε παλιὰ ροῦχα.
Μπατζάκας: φοροῦσε πολὺ φαρδιὰ παντελόνια.

63. Βλ. σημ. 32. Ἐπίσης ἀναφέρει καὶ ὁ Π. Λορεντζᾶτος, ἔνθ' ἄν. (σημ. 4), σ. 53, *Κονίνα*, *Κονιόρδος*.

64. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο καὶ στὴν Κάτω Μάνη (περιοχὴ Γυθείου), Ναυπακτία, Κεφαλληνία, Ζάκυνθο.

65. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο λέγεται καὶ στὴ Βλαχοκερασιά Ἀρκαδίας. Ἐπίσης ἡ λέξη ἀπαντᾷ στὴ Μάνη ὡς τοπωνύμιο.

66. Βλ. σημ. 32.

67. Πιθανὸν τὸ παρωνύμιο νὰ δόθηκε ἀπὸ τὸ ἔνδυμα *μεϊτενές*. Ἡ λ. *μεϊτενές* ὑπάρχει στὸ ἀρχεῖο τοῦ Ι. Λ. ἀπὸ τὴ Μάνη καὶ σημαίνει ἄσπρο γυναικεῖο συνήθως ἐπανωφόρι, ποὺ εἶχε στὸ κάτω μέρος ὀλόγουρα πανὶ γεράνιο (= γαλάζιο). Οἱ πλούσιοι κατασκεύαζαν μεϊτενὲ ἀπὸ τσόχα καὶ λεγόταν *ρουχομεϊτενές*.

Μπουλαχάνα:⁶⁸ ἦταν λαίμαργη.

*Μυξής*⁶⁹: ἦταν ἀκάθαρτος.

Νταβέλης: ζοῦσε ἀπομονωμένος στὰ βουνά· πήρε τὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ ληστῆ.

Ξεζώνατος: φοροῦσε παντελόνια φαρδιά.

Παπαμπέκρος: παπὰς ποὺ ἔπινε πολὺ κρασί.

Ρασούλης: φοροῦσε φαρδιά ροῦχα σὰν ράσα.

*Ρήγας*⁷⁰: συνώνυμο μὲ τὸ *Μανάρης*.

Ταγάρας: λαίμαργος.

Τραχανάς: συνώνυμο μὲ τὸ προηγούμενο.

Φατσόλος: συνήθιζε νὰ φορεῖ στὸ κεφάλι ἓνα πανὶ δεμένο σὰν φακιόλι.

Χαφταλεύρης: λαίμαργος.

*Ψειρής*⁷¹: ἦταν βρώμικος καὶ φτωχός.

γ) χαρακτηριστικὸ περιστατικὸ:

Γιαλούσαινα: γυναίκα ποὺ τὴν φώναζε μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα ὁ ἄντρας της κάποτε βρισκόμενος σὲ εὐθυμία, παρασυρμένος ἀπὸ σχετικὸ τραγούδι τῆς ἐποχῆς.

Κίτσος: ἄντρας ποὺ ἔπαιξε τὸ ρόλο τοῦ Κίτσου σὲ πρόχειρη θεατρικὴ παράσταση τῆς «Γκόλφως» στὸ χωριό.

Κουκού: τὴν φώναζαν ἔτσι οἱ γονεῖς της, ὅταν ἦταν μικρή.

Μπουζουκλής: τὸν ὀνόμαζε ἔτσι ὁ πατέρας του ἀπὸ μικρὸ παιδί.

Νερούλας: ἀνακοίνωσε κάποτε στοὺς συγχωριανούς του νέο δικό του σχέδιο ὑδρεύσεως τοῦ χωριοῦ.

Συβολογράφος: τὸ ὄνειρο τοῦ πατέρα του ἦταν νὰ τὸν κάνει «συβολογράφο» (συμβολαιογράφο).

Τσιρίβας: τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ κάποιον ποὺ κάποτε ταξίδεψε στὸ Τσιρίγο (Κύθηρα).

Φονίσκαρης: εἶχε κάνει φόνο.

Χαλαζιάρης: εἶχε κάποτε ἀρρωστήσει ἀπὸ χάλια.

Χελωνιάρης: εἶχε κάποτε ἀρρωστήσει ἀπὸ χελώνι.

δ) Καταγωγή - συγγένεια:

Βενιαμίν: ἦταν ὁ ὑστερότοκος σὲ πολύτεκνη οἰκογένεια.

68. Βλ. σημ. 32.

69. Ἀνάλογο βυζαντινὸ παρωνύμιο *Μυξιάρης*. Βλ. Φ. Κουκουλέ, ἔνθ' ἄν. (σημ. 7), σ. 93.

70. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο ἀπαντᾷ σὲ πολλὰς περιοχές.

71. Τὸ ἴδιο παρωνύμιο καὶ στοὺς βυζαντινούς. Βλ. Φ. Κουκουλέ, ἔνθ' ἄν. (σημ. 7), σ. 93.

Παρωνύμια από περιοχή τῆς Ἐξω Μάνης

- Γαμπρός*: ὁ πεθερός του τὸν ἀποκαλοῦσε πάντοτε ἔτσι.
Γιαννιάς: ὁ πατέρας του λεγόταν Γιάννης.
Θεούρης: καταγόταν ἀπὸ χωριὸ τῆς Μέσα Μάνης.
Καραμπίνης: πῆρε τὸ παρωνύμιο ἀπὸ τὸ ἐπώνυμο τοῦ ἀναδόχου του.
Κουρούτα: πῆρε τὸ παρωνύμιο τῆς μητέρας του, τὸ ὁποῖο τῆς εἶχε προσκολληθεῖ γι' ἄγνωστη αἰτία στὸ χωριὸ ἀπὸ τὸ ὁποῖο καταγόταν.
Μητσέας: ὁ πατέρας του λεγόταν Μῆτσος.
Πετροβουνιώτης: καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Πετροβούνι.
Πλιερέας: ἀπόγονος κάποιου Πιέρου > Πλιέρου.
Ποτακέας: ὁ πατέρας του λεγόταν Πότης (ὑποκορ. τοῦ Παναγιώτης).
Ποταρέας: συνώνυμο μὲ τὸ προηγούμενο.
Πραστιώτης: καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Πραστίο.
Ραβούτζια, τά: ὁ πατέρας τους καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Τσέρια, ὅπου ὑπῆρχε τοπωνύμιο Ραβούτζια.
Σοχιώτης: καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Σοχά.
*Τσάμης*⁷²: κάποιος παλιὸς πρόγονός του ἦταν ἀρβανίτης.

ε) Ἰδέες - πεποιθήσεις:

- Βασιλιάς*: ἦταν φανατικὸς βασιλόφρων.
Κοσονάκος: θαύμαζε ὑπερβολικὰ τὸν ὁμώνυμο πολιτικό.

Τελειώνοντας πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι ἀπὸ τὰ παρωνύμια σχηματίζονται μὲ τὶς ἀνάλογες καταλήξεις καὶ ἀνδρωνυμικά, πατρωνυμικά, μητρωνυμικά, ὅπως π.χ. ἡ *Μουσκλίνα*, ἡ γυναίκα τοῦ *Μουσκλή*, *Ζαρολίτσα*, ἡ κόρη τοῦ *Ζαρόλη*, *Τζαρέας* ἢ *Τζάρης*, ὁ γιὸς τῆς *Τζάρας*. Ἐπίσης σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκογένεια μπορεῖ νὰ προσκολληθεῖ τὸ παρωνύμιο, ὅπως π.χ. *Διακονιαραῖοι*, ἡ οἰκογένεια τοῦ *Διακονιάρη*, *Ζορμπαῖοι*, ἡ οἰκογένεια τοῦ *Ζορμπᾶ*.

S u m m a r y

Nicknames from a region of Mane.

In this paper we study some nicknames from a region of Mane. In the first part we examine the social environment and the way, in which the nicknames are brought about. In the second part we attempt to examine the nicknames from linguistic view.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΙΑΣΕΑ-ΜΠΕΖΑΝΤΑΚΟΥ

Συντάκτρια τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

72. Ἡ λέξη εἶναι γνωστὴ καὶ ὡς ἐπώνυμο ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Πελοπόννησο καὶ Πόρο.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΩΝΥΜΙΩΝ

- Ἐβραίου 237, 248
 Ἐριμῆς 235, 241, 244
 Ἐσκαλιός 237, 253
 Διακονίαρχος 238, 253
 Δίκολος 238, 244
 Δορτάς 237, 244
 Δράμαλης 241, 248
 Δροσιά 237, 252
 Γάβριλας 241, 242, 243
 Γαλάνης 236, 237, 244
 Γαλέας 241, 242, 251
 Γαμπρός 237, 255
 Γενάτος 237, 244
 Γερο-καρδιάσης 238, 251
 Γιαγῆ 241, 242, 251
 Γερο-καρδιάσης 238, 251
 Γιαγῆ 241, 242, 251
 Γιαδέας 242, 251
 Γιαλούσαινα 241, 254
 Γιαντιέας 241, 242, 255
 Γιωργαράς 241, 244
 Γιώργαρος 241, 244
 Γιωργέλης 236, 241, 242, 248
 Γκρέτα 241, 244
 Γούβης 238, 248
 Γουρούρι 242, 251
 Γουμενέας 238, 253
 Γούστρακας 238, 253
 Γυαλιὰς 238, 244
 Γύπαρης 241, 248
 Γυφτακόμισμα 238, 244
 Γώγος 241, 242, 251
 Ζάμπα 235, 238, 244
 Ζαρόλης 242, 244
 Ζορμπὰς 238, 248
 Θεός 237, 248
 Θεούρης 238, 255
 Θωμανῆς 241, 242, 244
 Ἰσουίτης 237, 248
 Καβαλίνα 237, 244
 Καβαλλιάς 238
 Κάγκκος, -έας 241, 242, 252
 Καθηγητής 237, 253
 Καλόγερας 238, 253
 Καλογερέας 237, 253
 Καμούγερας 238, 244
 Καμπάρης 238, 244
 Καμπουράκης 237, 244
 Καναρίνης 237, 250
 Καντάρης 237, 249
 Καπετάνιος 237, 253
 Καπουλιάρης 238, 244
 Καπουτσωμένη 238, 249
 Καραμπίνης 241, 255
 Καραφωτιάς 241, 252
 Καρδιάρης 238, 244
 Καρλάφτης 238, 244
 Καρούμπας 237, 244
 Καρούδης 237, 244
 Κασσιδιάρης 237, 244
 Κατερινάκα 241, 245
 Κατσαπλιάς 238, 249
 Κατσικομόνουχο 238, 245
 Κατσούλι 238, 245
 Καυλοπαπαδιά 237, 238
 Κεφαλάρης 237, 252
 Κιτρινέας 237, 245
 Κιτρινομηλιά 238, 245
 Κιτρινομπέκω 238, 245
 Κίτσος 241, 254
 Κλαθῆς 241, 242, 251
 Κλακανίκος 238, 253
 Κλειδιάρης 239, 245
 Κλεφτονικόλας 241, 249
 Κλίτσικας 239, 245
 Κλωσσοῦ 239, 245
 Κογκορέας 239, 245
 Κολλιέας 237, 252
 Κολοβίστος 241, 245
 Κολοβός 237, 245
 Κολοβούλης 237, 245
 Κολονέλος 242, 251
 Κομματὰς 239, 253
 Κομπορόζος 239, 245
 Κονιδιάρη 237, 253
 Κοντοκατερινωῶ 241, 245
 Κοντοπέτρος 241, 245
 Κοντόσα 239, 245
 Κοντοστουμπης 237, 245
 Κοντύλης 241, 251
 Κοπρόμηλας 239, 249
 Κοπροσκούληκας 239, 249
 Κορακολαίμης 239, 245
 Κορδονούρης 239, 245
 Κορωνιός 239, 245
 Κοσονάκος 241, 255
 Κουζουλός 239, 249
 Κουκού 239, 254
 Κουῖρος 239, 249
 Κουρούτα 239, 255
 Κουρτσουλιάνος 239, 250
 Κουτσαντώνης 241, 245
 Κουτσογιάννης 235, 245
 Κουτσοελένη 235, 241, 245
 Κουτσοέλλη 241, 245
 Κουτσολιάς 241, 245
 Κουτσούνης 239, 245
 Κοφοκώλης 239, 245
 Κοφοχείλα 239, 246
 Κύριακας 241, 242, 246
 Κωλομούτσης 239, 245
 Κωλοχρίστος 241
 Λάλης 241, 242, 251
 Λαμάσα 239, 246
 Λάμνα 239, 246
 Λανάρω 239, 253
 Λασποβεδούρα 239, 253
 Λεόνη 241, 249
 Λιακούνης 241, 242, 246
 Λιγδοπατσαβούρα 239, 253
 Λιούνης 241, 242, 246
 Λούμπας 239, 253
 Λύγκος 241, 253
 Μαμούτης 242, 249
 Μανάρης 237, 253
 Μανίκος 237, 253
 Μανίνος 241, 242, 251
 Μαντζαβίνος 241, 249
 Μάρκος 241, 249
 Μαστρογιάννης 241, 252
 Ματουλάς 239, 246
 Ματσαγκὰς 239, 249
 Μαῦρος 237, 246
 Μαυροτσουκάλα 237, 239, 246
 Μαυρούλα 237, 246
 Μαχαιρίτσας 239, 253
 Μέκος 239, 249
 Μειχτενές 239, 253
 Μέλισσας 237, 251
 Μελίση 239, 249

- Μητσαρέας 241, 242, 446
 Μήτσαρης 241, 242, 246
 Μητσέας 241, 242, 255
 Μιχάλαρος 241, 242, 246
 Μονάρχιδος 239, 246
 Μοντρέλος 242, 251
 Μοσφοκάλλα 237, 239, 253
 Μοσκιός 241, 249
 Μούγαρης 242, 251
 Μουγγούτας 239, 251
 Μουλαρομούρης 239, 246
 Μουνούχαρος 239, 252
 Μουντρέας 241, 246
 Μουσκλής 239, 249
 Μουσμούλης 239, 249
 Μουστακαλής 237, 246
 Μουστάκω 239, 246
 Μπακάς 239, 246
 Μπαλαμπάνης 239, 246
 Μπαλοκώλης 239, 253
 Μπάμπολος 242, 251
 Μπασούρης 239, 246
 Μπατζάκας 237, 253
 Μπέης 237, 252
 Μπιτσικόκος 241, 246
 Μπιτσικοκέας 241, 242, 246
 Μπλαφουσκιάρα 239, 246
 Μπλιεμπλιές 239, 251
 Μπολοθούρα 239, 249
 Μπουζαντέρα 240, 246
 Μπουζής 240, 246
 Μπουζουκλής 240, 254
 Μπουκάλω 240, 247
 Μπουλαχάνα 240, 254
 Μπουλούκω 237, 247
 Μπουῦφος 237, 249
 Μπρόνης 242, 247
 Μυξής 240, 254
- Νερούλας 237, 254
 Νικαράς 241, 242, 247
 Νομάρχης 237, 252
 Νταβέλης 241, 254
 Νταλιάνα 240, 247
 Ντάντος 240, 249
 Ντινάρα 241, 242, 247
 Ντουρης 240, 249
 Ντοφαλής 241, 247
- Εξζώνατος 240, 254
 Ευλάκας 237, 251
 Ευλαρένια 240, 247
 Ευλομαγγάνα 240, 247
 Εύστρας 238, 249
- Πάλαθρος 240, 247
- Παπαμάρκος 241, 249
 Παπαμιαούλης 241, 249
 Παπαμπέκρος 238, 254
 Παπαστούκας 238, 251
 Παπής 238, 247
 Παρδάλης 240, 251
 Παρθένα 238, 251
 Παστού 240, 247
 Πατοξυλάς 240, 247
 Πατουχαρού 240, 247
 Πέτρακας 241, 242, 247
 Πετροβουνιώτης 241, 255
 Πικούνης 240, 251
 Πιογιονού 240, 251
 Πισπιρίγκος 240, 250
 Πλιερέας 241, 255
 Πολύβιος 235, 241, 251
 Πορτογύρα 238, 250
 Ποτακέας 241, 242, 255
 Ποταρέας 241, 242, 255
 Πούργαλης 240, 252
 Πρασιώτης 241, 255
 Πρηστούρης 240, 247
- Ραβούντζια 241, 255
 Ραγιάς 238, 250
 Ρασούλης 238, 254
 Ρεντής 240, 252
 Ρήγας 238, 254
- Σαλαμάδος 238, 247
 Σαλιάς 240, 251
 Σειρήνα 238, 251
 Σειρόρος 242, 252
 Σερμικόγιατρος 240, 252
 Σκατέας 238, 250
 Σκατοκουβαριάστης 240, 250
 Σκουρούχης 240, 247
 Σκυλάφτης 240, 247
 Σκυλοπινάκα 240, 247
 Σμπαρών 242, 252
 Σμυρνιά 237, 238, 250
 Σουφροκανέλα 241, 247
 Σοχιώτης 241, 255
 Σπασούλης 240, 247
 Σπετσοῦ 240, 247
 Σπίνος 238, 247
 Σπληνιάρης 238, 247
 Στανίτης 240, 252
 Σταύρακας 241, 242, 247
 Σταυριανός 241, 250
 Στενοχιάρα 240, 248
 Στερφάρα 238, 248
 Στομάς 240, 248
 Στομού 240, 251
 Συβολογράφος 237, 242, 254
- Σφουγγαράκι 238, 248
- Ταγάρας 238, 254
 Ταλαράς 238, 250
 Ταρανή 241, 242, 252
 Ταρζάν 241, 248
 Τζαναμπέτης 238, 250
 Τζάρα 240, 248
 Τζερεμές 238, 250
 Τιτόλας, -ής 241, 242, 252
 Τουμπανοπόδα 240, 248
 Τουρκος 238, 250
 Τράγος 238, 250
 Τρακατρούκα 238, 251
 Τραμπαλιάρης 240, 248
 Τραχανάς 238, 254
 Τρογκαριάρης 240, 252
 Τρούπας 240, 248
 Τρουπίσκαρης 240, 248
 Τσάκαλος 238, 250
 Τσακάλω 238, 248
 Τσάμης 238, 255
 Τσαοράιτ 242, 252
 Τσέλιγκας 238, 252
 Τσερατσούνικος 240, 248
 Τσιρίβας 241, 254
 Τσουλής 240, 248
 Τσουρίτσης 240, 252
- Φαρμακέας 238, 250
 Φατσόλος 240, 254
 Φεγγαράτη 240, 248
 Φλόγας 238, 252
 Φονίσκαρης 240, 254
 Φουροτύννας 238, 252
 Φρουφρούνι 242, 252
 Φωτούλης 241, 242, 250
- Χαλαζιάρης 238, 254
 Χαλιμάς 241, 251
 Χαλκιάς 238, 248
 Χαμηλοθώρα 240, 250
 Χαραλάμπης 241, 248
 Χαφταλεύρης 240, 254
 Χαχόλος 240, 250
 Χειλάμπης 240, 248
 Χελωνιάρης 238, 254
 Χιούτης 240, 248
 Χοτανίνος 241, 242, 248
 Χούσιος 240, 250
 Χρίστακας 241, 242, 248
 Χωματοφάος 240, 250
 Χωροφύλακας 238, 252
- Ψειρης 238, 254
 Ψειροκουρης 240, 250
 Ψιλικατζής 238, 250